

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

30. MÁJA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20 €

Ján Koniarek: Pamätník Antona Bernoláka v Trnave. Snímka: Teodor Križka

Z hľadiska historického vývoja nášho národa a etnogenézy Slovenov na Strednom Dunaji majú kľúčový význam dve slovenské mestá: Nitra a Trnava.

Na jednej strane tu máme mesto Nitru, matku slovenských miest, starodávne centrum starých Slovenov, o ktorých moderná historiografia ako aj archeogenetika hovoria, že sú pôvodným, aborigénnym obyvateľstvom tejto časti Strednej Európy, teda Nitru, mesto ktoré môžeme považovať za centrum etnickej formácie podunajských Slovenov až do polovice 16. storočia, do čias Tureckej nadvlády. Tu sa slovenským a kresťanským Slovom formovali Sloveni ako svojbytné etnikum a jeho jazyk bol v Ríme v 9. storočí schválený ako štvrtý bohoslužobný jazyk vo vtedajšom kresťanskom svete i v Európe.

Na druhej strane tu máme mesto Trnavu, ktorá sa od roku 1543 stala pre nasledujúce storočia sídlom ostrihomského arcibiskupa. Znovu si nám treba uvedomiť v plnej meritórnej šírke skutočnosť, že vyše 150 rokov etnické Maďarsko nejestvovalo,

Odkaz predkov

pretože celé územie Dolného Uhorska (terajšie Maďarsko) bolo súčasťou Osmanskej ríše ako tzv. budínsky vejálet - pašalík.

Bez toho, aby sme zachádzal do podrobnosti môžeme povedať, že pojdom našich starodávnych a staroslávnych miest na prahu novoveku sú dve veľké postavy Kráľovského Uhorska a celého Habsburského cisárstva v 17. storočí: Peter Pázmaň a jeho žiak, ktorý hádam aj prerástol svojho učiteľa, rodák zo Slepčian pri Nitre a nitriansky biskup, Juraj Pohronec Slepčiansky.

Oni to boli, čo v najťažších časoch vojnovnej pohromy a tureckej okupácie zažili svetlo:

založili dve univerzity. Je to úžasný paradox tej doby! Peter Pázmaň, posledný z veľkých postáv slovenského rodu Hunt Poznancov založil Trnavskú univerzitu v r. 1635 a v r. 1657 bola založená Košická univerzita, na založení ktorej má svoj podiel Juraj Pohronec. Bolo to v čase, keď Slovensko bolo jadrom Kráľovského Uhorska, jediné slobodné územie patriace cisárovi, ktorý jediný v spolupráci s ríšskou pomocou (nemeckých štátov) mohol oslobodiť Uhorsko. Stalo sa tak bitkou pri Viedni v r. 1683.

V budúcom roku oslávime 330. výročie tejto prelomovej udalosti v európskych dejinách.

Viem, že ľudí bude viac zaujímať film v televízii, ktorý pripravuje Poľsko s Talianskom (tak ako dnes púta pozornosť kontraverzný seriál Sultán), ale pre nás je dôležité vedieť, že ak na jednej strane Trnava aj napriek tomu, že odovzdala kľúče od mesta Tokolimu bola vypálená a strašnou smrťou zomrelo okolo 4000 ľudí, na druhej strane v nej sídlili ostrihomský arcibiskup Juraj Pohronec sa ako miestokráľ Uhorska, diplomat v službe cisára a svojou finančnou podporou zaslúžil o zastavenie prieniku islamu do Európy a o porážku najväčšej tureckej armády pod Viedňou a ústup Turkov z Uhorska. Jedným dychom nám treba pripomenúť, že to bol poľský kráľ Ján III. Sobiesky, ktorý stál na čele spojeneckých poľských, rakúskych a nemeckých ríšskych vojsk, ktoré oslobodili Viedeň vo víťaznej bitke a o necelý mesiac porazili opäť tureckú armádu a oslobodili Parkan i Ostrihom.

Poviete si, a ako to súvisí s Antonom Bernolákom, ktorého 250. výročie narodenia si pripomenieme v októbri t.r.?

(Pokračovanie na 2. strane)

Akokoľvek hlboko nazrieme do dejín, všade nájdeme stopy uctievania nadprirodzena. Aj pohanské kultúry sú istou formou naplnenia jednej zo základných, ak nie základnej potreby človeka - hľadu a smädu po duchovne. Po odpovediach na ontologické otázky, kto som, odkiaľ som prišiel a kam smerujem.

Ľudská duša je už prsto taká, religiózna. Dejiny religiozity sám pre seba nazývam dejinami rozpamätávania sa na Boha. Zlomom v týchto dejinách bol Abrahám. Syn výrobcu

„Pokrok“

TEODOR KRIŽKA

modiel, ktorý rozlíšil slepotu predkov a faľšné kultúry nahradil úctou k jedinému Bohu. Mojžiš od tohto Boha získal pre ľudstvo Desatoro. Nebudem opakovať, čo je kultúrnemu človeku známe, len podotknem, že to nie sú prikázania, o ktorých sa dá a smie lícitovať.

Ak sa však pozrieme späť, minimálne k Francúzskej revolúcii, ale aj o niečo hlbšie, vidíme ústup od prvého Božieho prikázania. Kult Boha nahradil kult kráľov, kult kráľov nahradil kult umenia, kult umenia nahradil kult publicistiky a kult publicistiky nahradil kult bulváru.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

(Ne)kultúra v kultúre

Bol som v divadle. Išiel som, lebo som chcel mať kultúrny zážitok. Dal som sa zlákať národným divadlom na hru Pohania. Ale to som asi nemal. Možno je chyba vo mne, som chlapec z dediny. A možno som iba chcel byť opäť tam, kde som bol pred časom na veľkolepej akcii i hodnotnom kultúrnom programe. V každom prípade som z divadla odišiel zmätený a rozčarovaný.

Vynasnažím sa zrozumiteľne povedať prečo.

Na začiatku činohry som sa potešil, keď som uvidel herecké tváre, netajím, mne milé a známe. Bol som rád, že naživo vidím osobnosti, ktoré desaťročia dobre poznám najmä z obrazovky a veľmi si ich vážim. Zvlášť ma potešilo, keď som uvidel herca, ktorému vždy s úctou pred profesiou napíšem alebo poviem „pán“ herec.

Keď dotýčaný pán herec otvoril ústa a povedal niekoľko viet, ktoré mu rola určovala, zostal som jemne zaskočený. Po čase už veľmi prekvapený. A zanedlho hlboko sklamaný. Nie z hry alebo z hereckého výkonu. Chvilu som v duchu uvažoval, že ostenatívne vstanem a na protest odídem. Ale vzápätí som pocítil túžbu vyjadriť sa písomne, a tak som zostal, aby som bol svedkom až do konca.

Neuveriteľne ma prekvapilo, ako spomínaný pán herec niekoľkokrát urážlivo zneuctil Božie meno. Nahlas, verejne a s patričným hereckým výkonom. Hlboko ma to pobúrilo i vnútorné ranilo. Dal som to najavo šomraním v nádeji, že si to pán herec v tichu hľadiska všimne. Zdá sa, nič nepostrehol a vo svojom divadelnom rúhaní pokračoval. Mój prítomný kolega ma chcel utíšiť slovami: „To je iba taký scenár...“ Mal som pochopiť, že to nie je naozaj, iba - akože. Ja som to však nepochopil, lebo takzvanej duchovnej schizofrénii som nikdy nerozumel. Keby to bol možno iný herec, najmä taký, ktorému nič nie je sväté, tak by ma to veľmi neprekvapilo. Ale od tohto pána herca som to naozaj nečakal. Aj pre tri príčiny:

Dotýčaný pán herec, recitátor a pedagóg, sa od 20. do 25. novembra 2011 zúčastnil druhého ročníka súvislého čítania Biblie v kostole v rámci podujatia „Biblia dňom i nocou“. Viem, že ju nečítal len tak akože, ale naozaj. Ten istý pán herec sa v jednom čísle katolíckeho týždenníka pekne vyspovedal o sebe, svojom živote, profesii i viere. Asi sa tam nevyjadroval len tak akože, ale naozaj. Do tretice ten istý pán herec bol 18. 2. 2010 za svoje postoje najmä v oblasti kultúry a duchovna vyznamenaný cenou Fra Angelica a prevzal ju z rúk ordinára Ozbrojenských síl SR, biskupa Mons. Františka Rábeka. Určite nie len tak, pre akože postoje, ale skutočný život. Aj preto, keď som začul z jeho úst rúhavé branie Božieho mena, čo i len v divadelnej úlohe, pôsobilo to na mňa ako výsmech hodnotám, ktoré tak snaživo zosobňuje na iných fórach.

A raz za uhorský rok prídem z dediny do hlavného mesta na kultúru a skoro ma „porazilo“. Nemilo som bol prekvapený z nekultúry v kultúre. Téma hry ma svojím obsahom by-

točne i profesne zaujíma a namiesto naplnenia som bol dvojako sklamaný. Očakával som, že uvidím umeleckú konfrontáciu moderného sveta s tradičnými kresťanskými hodnotami alebo akýsi zápas sveta a viery vo svetle bezduchej slobody, zbožšťovaného liberalizmu a odumierajúcich náboženských tradícií. Namiesto toho som uvidel anachronický zápas fanatizmu s primitívnou prízemnosťou a bigotnosťou s bezbožnosťou. Keby len to. Videl som a počul najzávažnejšie náboženské rúhanie „v priamom prenose“. Pritom viem, že je to „normálna“ reč v atmosfére krčiem, barov, športových ihrísk a mnohých iných objektov. Nie je to však normálne reč pre mňa a nebola to nikdy normálne reč ani pre moju rodinu, v ktorej som vyrastal. Až na katolíckej teológii som sa po prvýkrát dozvedel, akú nesmiernu úctu mal židovský národ pred Božím menom Jahve. Ako ho z úcty nevyslovoval ani v modlitbe a nahrádzal ho osloveniami Elohim alebo Adonaj. Oni už vtedy vedeli to, čo dnes potvrdzujú najmodernejšie výskumy. A síce, že ľudský mozok má istý problém nadviazať kontakt s absolútnym duchom, a preto človek potrebuje svoju duchovnosť praktizovať cez konkrétnu osobu. V kresťanstve sa Boh v Kristovi stáva človeku zro-

zumiteľnejším a dostupnejším v modlitbe i v láske. V skutkoch bližnému má človek možnosť prejavovať svoju lásku i službu Kristovi, čiže Bohu. V mojej rodine nič nevedeli o posvätej židovskej úcte Božieho mena, ale nikdy ho z úst nikto neúčtivo nevyslovil. Možno i preto som taký citlivý a nechápem, ako môže niekto zdroju svojho bytia byť taký necitlivý a nevďačný. To ako keby sme svojej matke za lásku a obetavosť „napľuli“ do tváre. Urážať toho, ktorý je Láskou, značí „napľuť“ do tváre i sám sebe, zvlášť, ak mu krstom patrime.

Ja viem, že spomínaný pán herec sa „nerúhal“ ako človek, teda „rúhal“ sa len ako herec. A predsa s tým mám problém. Človek, ktorý sa verejne hlási k viere, by podľa mňa ani herecky nemal „zlorečiť“ Bohu, čo i len podľa scenára. Poviem to inak. So zahanbením musím priznať, lebo ma mnohí poznajú, že nepatrím ku kňazom, ktorí vynikajú veľkou zbožnosťou, mysticizmom či preduchovnosťou. A to priznávam aj napriek tomu, že milujem svoje kňazské poslanie, ktoré ma tridsať rokov naplňa. Jedno však viem s istotou. Keby mi niekto priložil pištoľ k hlave a prikázal mi rúhať sa Bohu pod hrozbou smrti, určite tak neurobím! Viem, že mnohí

to môžu považovať za bla, bla bla, ale hoci nie som žiadny „svätec“, tak to cítim a určite by som nedokázal zachrániť si život za cenu zrady toho, ktorého milujem a ktorý ešte viac miluje mňa. To by som už potom nedokázal normálne žiť. To viem určite, aj keď s dávkou istoty, že pravdepodobne mi dnes nikto pre vieru tú pištoľ k hlave nepriloží. Ale človek nikdy nevie...

Nuž, čo dodať? Azda iba to, že ma skutočne mrzí, že som v tom divadle bol. Tak rád by som sa i v budúcnosti kochal v umeleckom prejave spomínaného pána herca, ale bojím sa, že to už asi nedokážem. Vždy sa mi pri pohľade na neho vynorí postava opitého obkladača kúpeľne a slovo, ktoré mnohí, a ja patrík k nim, vyslovujú po celý život vždy a všade s veľkou úctou a vďakou. V kontexte tejto mojej negatívnej skúsenosti som si po mnohých rokoch spomenul na slová istého múdreho kňaza, ktorý na adresu hercov poznamenal:

„Je veľmi ťažké byť sám sebou pre ľudí, ktorí po celý život musia hrať niekoho iného“.

Som veľmi rád, že o všetkých hercoch to neplatí. Bol by som ešte radšej, keby to neplatilo ani o pánovi hercovi, ktorý je pre mňa v istom zmysle hereckou ikonou i ľudskou osobnosťou.

ŠTEFAN KOVÁČ
katolícky kňaz

„Pokrok“

(Pokračovanie z 1. strany)

Takto by sme mohli zostaviť aj iné rebríčky zostupnosti, stačí nahraďiť slová, na ktorých som sa sústredil ja. Skrátka, od úcty k Bohu, stvoriteľovi všetkého viditeľného i neviditeľného, cez úctu ku kráľom ako Božím pomazaným, teda ešte vždy zodpovedným za ľud pred Ním, ku kultu krásy, ktorá predsa len ešte odzrkadľuje mnoho z božích emanácií, až ku kultu ohavnosti, obskúrnosti, lži a rúhaní. Duchovnú krásu človeka postupne nahradila krása zovňajšku, ale aj tá sa čoskoro zrudila a všeobecnou módou sa už nestalo iba podobáť sa na prostitútky a prostitútov. „Došlo na štádium, kedy prestala byť krásou neha, láska, úcta, pravda, nádej, viera v zmysel, naopak, všetko toto sa odložilo do depozitu k sentimentálnym rekvizitám minulosti. Nastúpila fáza otvoreného kultu diabla. V gestách, vo výzore, v oblečení, v tom, čo človek prijíma i čo zo seba odovzdáva ďalej.“

Som presvedčený, že to je pokrok smrti, i že jeho charakter má okultnú povahu.

TEODOR KRÍŽKA

JÁN GREŠÁK

Aforizmy

Aj keď mal obidve ruky Pavé, informácie podával z pravej ruky.

Viac ako koncepcia zaujímala ju antikoncepcia.

Myslel si, že sa vznáša v oblakoch, zatiaľ čo ho iba čerti brali.

Z celého sortimentu, ktorý mohol ponúknuť, najrýchlejšie predal svedomie.

Najlepšia sa chodí na trh s hrošou kožou.

Napriek prízemnej morálke dosiahol vysoké postavenie.

Prepustili ho, pretože nezachoval mlčanlivosť. Vykričal totiž, že šéf je hlupák.

Keď nedokázal naplniť volebné sľuby, naplnil si aspoň vrecká.

Nejeden politik býva otvorený len na operačnom stole.

Namiesto hlavy používal hlavuň.

Najhlbšie klesol vtedy, keď zastával najvyššiu funkciu.

Odkaz predkov

(Dokončenie z 1. strany)

Podstatne. Bez víťazstva Sobieskeho a Karola Lotrinského, Poliakov, Rakúšanov, Sasov, Frankov, Švábov a Bavorov pri Viedne, asi by dnes nebolo ani Rakúska, ani Slovenska, ani Maďarska.

Ale svetobazné zábery islamu a jeho nástroja -Osmanskej ríše nevyšli. Naopak, Rakúsko sa posilnilo a vystúpilo na politickú scénu ako európska veľmoc. Podobne na scénu dejín mnohonárodnostného Habsburského cisárstva vystúpili dovtedy potlačené slovenské etniká. K povzneseniu národného uvedomenia a svojbytnosti naddunajských Slovincov a k uvedeniu slovenského jazyka na území tzv. Horného Uhorska, teda Slovenska v tých časoch podstatným spôsobom prispela Trnava. V čase, keď sa Budín stal hlavným mestom stredoeurópskej tureckej provincie - vejáletu v 16. a 17. storočí, Trnava sa stala od r. 1543 sídlom arcibiskupstva, r. 1577 Telegdiho tlačiarne, r. 1635 sídlom Trnavskej univerzity, r. 1640 sídlom Univerzitetnej tlačiarne.

Už v 16. a najmä v 17. a 18. storočí sa v západoslovenskom intelektuálnom a kultúrnom prostredí sformovala seabavedomá slovenská vrsť vzdelancov schopná nadviazať na cyrilometodskú tradíciu a hlásiť sa k odkazu Samovej i Svätoplukovej ríše.

Popri univerzálnej úradnej latinčine sa kultúrna západoslovenčina stávala jazykom slovenských univerzitných vzdelancov, pretože v

kultúrnom univerzitnom prostredí sa dlhodobo obohacovala, až bola schopná v plnej miere odrážať aktuálny stupeň vedeckého poznania, teologického i vedeckého myslenia svojej doby. Literárne dielo Jána Hollého, Juraja Fándlyho a ďalších bernoľákovcov overilo lexikálnu nosnosť a životaschopnosť spisovnej slovenčiny, ktorá bola po prvýkrát kodifikovaná v tomto prostredí za oficiálny jazyk Slovákov, čo nás zaradilo medzi kultúrne národy Európy.

Ak teda Nitra zohrávala kľúčovú úlohu na úsvite dejín naddunajských Slovincov, potom Trnava a jej univerzitná, cirkevná a vzdelanostná báza v 16., 17. a 18. storočí sa stala základňou národného obrodzenia a štandardizácie jazyka pre rozvoj národného písomníctva a všetkých odvetví kultúry a umenia. Za to patrí nehynúca vďaka Antonovi Bernolákovovi, vedúcej osobnosti národobrodeneckého hnutia a jeho generáčnym druhom združeným v Slovenskom učnom tovarištvu.

Bez Bernolákovho historického činu, odlúčenia sa od češtiny, nebolo by ďalšieho vývoja spisovnej slovenčiny: ani literárneho diela Jána Hollého a Jura Fándlyho, ani štúrovcov, ani Hattalu, ani Cambela a ďalších. Je to niečo podobné, ako keď povieme: bez prvej Slovenskej republiky, ktorá vznikla tesne pred vojnou, by nebolo ani súčasnej Slovenskej republiky!

EMIL VONTORČÍK

V čase, keď Charles Maurras, popredný filozof francúzskeho konzervatívneho myslenia, koncipoval ideu anti-Francúzska ako súhrnné označenie pre sily, ktoré predstavujú opozitum voči francúzskym národným tradíciám: katolicizmu, monarchizmu, klasicizmu, agrarizmu a pod., tak ešte netušil, k akým žiarivým vrcholom víťazstva sa tieto sily vyšplhajú. Anti-francúzsko, táto zmes libera-

Či už bol jeho predok holandským kalvínom, alebo niečím iným, to ponecháme na uváženie ctených čitateľov. Každopádne aj s týmto kalvínskym rodokmeňom dokonale spĺňa Maurrasovu predstavu o reprezentantoch anti-Francúzska.

Morálne sú samozrejme na výške obaja. Trikrát rozvedenému „konzervatívne“ Sarkozymu úspešne kontruje s pravou ľavicovou courage súdruh Hollande, splodiaci

Triumf anti-Francúzska

lizmu, slobodomurárstva, jakobínstva, judaizmu, alsaského protestantizmu, socializmu, romantizmu a sentimentu slávi v týchto dňoch triumf, o akom sa nikomu z tábora kontrarevolúcie ani nesnívalo.

Francúzsko neexistuje

Ak pod Francúzskom rozumieme kultúrne dejiny územia medzi Pyrenejami a Rýnom, počínajúc Merovingovcami, dejiny štátu, kráľov a ľudu, skrze ktorých Boh uskutočnil „gesta Dei per Francos“, dejiny prvorodenej dcéry Cirkvi, ktorá v záplave arianskeho bludu uchovávala pravovernosť, tak musíme konštatovať, že Francúzsko už neexistuje. S pomocou Božou sa ako tak doplazilo k roku 1900 a po ňom biedne preživalo, vyčerpané a pozvoľna degenerujúce, až sa zvalilo do 21. storočia, obležené leprou, hnilobou a smradľavé, až hanba.

Dnes sa na území bývalého Francúzska dožívame dejov, ktoré posúvajú pojem degenerácie národov o kilometre dopredu. Potomkovia Francúzov sa rozhodovali s vášňou, ktorá (ak bola myslená vážne) presahuje hranice zaslepenosti, medzi dvoma reprezentantmi anti-Francúzska. Azda sa súťažilo o to, ktorý z nich poníži vlasť sv. Ludovíta IX. viac. Už mená aktérov napovedajú, že ich príslušnosť k potomkom Frankov, Galov a Románov je skôr želaním ako faktom. Nicolas Sarkozsy, potomok hebrejsko-maďarského emigranta, vykresľovaný žurnalistickou svorkou zrejme pod vplyvom halucinačných látok ako „konzervatívny“ (!!!) kandidát, sa svojim cudzím pôvodom ani netajil. Jeho oponent s bizarným etnografickým menom Hollande o sebe tvrdí, že toto meno v jeho rodine pochádza od kalvínskeho predka z Holandska.

v konkubínate so svojou družkou štyri deti, aby potom s maškrtnosťou francúzskeho kohútika z montmartskej šantánov naskočil do konkubínate ďalšieho. A to majú pri súčasnom stave medicíny pred sebou ešte nejaké to desaťročie, počas ktorého určite nebudú zaháfať.

Skrátka, kto by im nezveril budúcnosť národa?

Politicky sú nezmieriteľní. Jeden miluje sekulárnu republiku, druhý by sa s ňou hneď dal „skonkubínovať“. Jeden by bozkával Francúzskej revolúcii ľavú polovicu zadku, druhý nekompromisne pravú. Jeden by pustil cez „francúzske“ hranice len 99,9 percent imigrantov a druhý 100 percent.

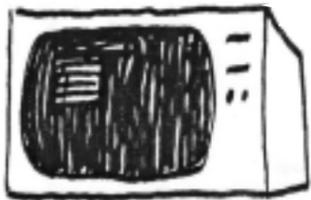
Rozdiely sú priepastné. Koho tu vybrať pre blaho vlasti?

Je rozhodnuté. 1:0 pre „kalvínsko“ ľavicové krídlo anti-Francúzska. A načo sa môžu poberači sociálnych dávok, notorickí štrajkovači, bojovníci za šariju, vysedači v kaviarňach a distingvovaní byrokrati na území medzi Pyrenejami a Rýnom tešiť? Je toho určite nemálo, len je to už trochu obohrané. Sodomitské radovánky všetkých druhov: sobáš, adopcie, svätenia; potom niečo z eutanázie, no a gender-femino totálne nasadenie, veľa, veľa natlačených papirikov na platenie v supermarketoch, odluky, konjunktúry, prisahy, rovnosť, sloboda, bratstvo, gilotína etc., etc. Veď to poznáte. Len to Francúzsko už asi nikdy nespoznáte. Ale bývalým Francúzom to radšej nehovorte. Veď aj turecký sultán si myslel, že je legitímnym nástupcom byzantských cisárov a bolo zbytočné mu to vyvracať, tak načo by ste tým ľuďom za Rýnom kazili radosť.

BRANISLAV MICHALKA

Zdroj: www.dielnasj.blogspot.com

*Čo je to čierna skrinka?
Majú ju takmer každý,
domácnosti
bez nej nieto.
Sú v nej
vojny, vraždy,
bieda... Televízor je to!*

Kresba: Andrej Mišanek

Z kresťanského uhla pohľadu sú dejiny kolosálnym bojiskom, na ktorom sa odohráva zápas sil dobra a zla. Táto vojna prebieha na niekoľkých rovinách skutočnosti: začala sa vzburou anjelov v nebeských chóroch, pokračuje v ľudských dejinách na zemi a skončí sa apokalyptickou zrážkou duchovných a pozemských síl stojacich na strane Trojjediného Boha, alebo santanskej triády (satana - neviestky - antikrista). Udalosti ľudských dejín usmerňuje za sled činov postupujúcej degenerácie a vzdalovania sa stvorenia od Boha. Katolícky výklad dejín je vzdialený od pokrokovej vízie demokratov, liberálov či socialistov, vychádzajúcej z filozofie osvietenstva.

Dejiny sú históriou úpadku človeka, smerujúceho cez Božiu milosť a prosby anjelov a svätých, do vykúpenia. Skôr, než však toto vykúpenie nastane, musí dôjsť k bitke omnoho ukrutnejšej, strašnejšej a krvavejšej než všetky vojny známe zo stránok učebníc - k absolútnej zrážke s najskazenejšou a najhoršou bytosťou, ktorou je satan. Ako existujú duchovné i telesné légie anjelov, svätých a živých ľudí verných Kristovej náuke, zhromaždených v bojujúcej Cirkvi a pripravených splniť každý rozkaz svojho kráľa; tak existujú aj početné a odhodlané sily zla - anticirkev. Postupný úpadok kresťanskej civilizácie, badateľný viac-menej od 16. storočia, ktorého zjavné príznaky sa objavujú na prelome 17. a 18. storočia, mal svojich aktívnych satanistických stúpenčov. Neraz to boli osoby vplyvné, populárne medzi elitou i ľuďom, aktívne zasahujúce do spoločenského i politického diania. Od konca 17. storočia dochádza k postupnej satanizácii, ktorá vytlačila kresťanstvo a tradície grécko-rímskej civilizácie z Európy a zahnila ich do priepasti nového barbarstva.

Vzbura Asmodea - intelektuálny satanizmus osvietenstva

Dobrym príkladom na degeneráciu postupujúcu znútra európskej civilizácie, bol markíz Donatien de Sade. Až ťažko uveriť, že jeden z najzdegenerovanejších autorov v Európe, bol v priamej linii potomkom Petrarcom a že aj zdegenerovaný Toulouse-Lautrec pochádzal z ušľachtileho rodu, ktorého člen bojoval počas prvej krížovej výpravy pri múroch Jeruzalema. A predsa je to tak.

Dospievajúcej ratolesti starého aristokratického languedockého rodu sa dostalo znamenitého vzdelania pod dohľadom do libertinizmu ponoreného strýca, preláta de Sade, ktorého podporovali štyri príbuzní v reholiach a štáb parížskych jezuitov. Kto by sa však domnieval, že výchova dospievajúceho chlapca mala náboženský charakter prehlbovania cností, je na veľkom omyle. Bol vedený v duchu Francúzska Ludovíta XV., ktoré sa po naklonenej rovine posúvalo v ústrety krvavému revolučnému kúpeľu. Skepticizmus, hľa-

RYSZARD MOZGOL

Synovia zla

danie radovánok ako prostriedku na zahnanie nudy a materializmu. Nadobudnutá výchova, nedostatok starostlivosti a lásky v rodine formovali osobnosť zverenca markíza. Smutné i bolestné životné skúšky, porážky a sklamanie, z neho neskôr urobili satanistického netvora a zlé sklony charakteru zbavené morálnych zásad umožnili tomuto monštru odhaliť svoju zošlychajúcu tvár. Odpor, s ktorým ľudia pristupovali k tomuto človeku, čo sa pyšne honosil nenávisťou k Bohu a vytrvalo útočil nielen na pravdy viery, ale na všeobecne uznávané zákony ľudskej prirodzenosti; vyvolal veľké antipatie u jeho súčasníkov. Spôsobil mu nenávisť rodiny, nepriateľstvo synov a pohrdanie jeho vlastných vnúchat. Až prelom 19. a 20. storočia priniesol záujem o literárne dielo markíza de Sade, ktoré sa dostalo na svetlo sveta výraznou pomocou francúzskeho slobodomurárstva bojujúceho s cirkvou. Dnes má táto satanistická literatúra veľké množstvo naivných obrancov, vyzdvihujúcich odvahu autora a prínos jeho diela.

Základom svetozázoru Donatiena de Sade, vyjadreného jeho skutkami a opisovaného s potešením v románoch a filozofických poviedkach; bola úplná negácia božského morálneho aj náboženského poriadku. Práve odtiaľ pramenili jeho spoločenské a politické názory. Markíz de Sade bol verným nasledovníkom Lucifera.

Moc satana spočíva v popretí Božej vlády nad stvorením, v hlásaní nezávislosti od Božieho poriadku a v pohrdaní človekom ako slabou a nesebestačnou bytosťou (apokryfná tradícia a zjavenia). Satan chcel zo seba urobiť Boha, žiadajúc oddanosť a uctievanie (Mt 4, 9). V čase pokušenia Krista si pripísal moc vládcu nad svetom. Otec ľži, zosobnenie klamstva, ako zhodne potvrdzuje kresťanská tradícia, však takú moc nemá. Satan sa zapodieva klamstvom, napodobňuje Boha a útočí na Boží majestáť, ľudskú povahu a mravné zásady. Všetky prvky satanskej vzbury sú zreteľné aj v živote a tvorbe osvietenárskeho aristokrata.

Markíz de Sade uvažoval až do krajnosti o zlej ľudskej povahe. Jeho filozofická koncepcia zavrholá akékoľvek etické rozlišovanie dobra a zla a vyhlásila, že každá činnosť je podmienená ľudskou prirodzenosťou, zloženou zo žiadostivosti a pudov. K tomuto krajne pesimistickému záveru, popierajúceho katolícku nauku o prvotnom hriechu a tajomstve vykúpenia (ktoré sa podľa neho zakladalo iba na povere), dopel autor filozofických poviedok už vo veku dvadsiatich rokov. Podľa markíza je človek iba bytosťou stvorenou zlým a ukrutným bohom, ktorý sa nezaujíma o osud svojho stvorenia a nie je hodný lásky, milosti a vykúpenia. Takéto názory boli blízke väčšine osvietených

intelektuálov. Už v ranej mladosti sa de Sade ukázal ako nedostihnuteľný voľnomyšlienkar bez akýchkoľvek zábran - o to diabolskejší, že svoje úchyľky a vrtochy spájal bez emócií a vášne s chladom vedeckého pozorovateľa. Počas niekoľkonásobných zatknutí kráľovskou policiou, súdne orgány so zdesením zaznamenali, že organizované orgie spojené s bitím, narezávaním kože, škrtením, užívaním narkotík, pripaľovaním tela voskom, sodomickými praktikami s účasťou žien aj mužov; boli uchované v podrobnej dokumentácii, nazvanej podľa jedného z pozorovateľov „son dossier luciferien“. Sexuálna neviazanosť mladého šľachtica nemala nič spoločné so slabosťou ľudskej povahy, s ničiteľskou silou vášne, opisovanou katolíckym spisovateľom Julesom Barbey d'Aureville. Zatiaľčo podľa kontroverzného extrémistu z Normandie je človek bezbranne vystavený hriechnej žiadostivosti prichádzajúcej prostredníctvom diabla (kvôli udržaniu spoločenského poriadku ju dokáže zmierniť len kresťanská etika a milosť Božia); podľa de Sade je sexuálna anarchia nástrojom dôsledne premyslenej a uskutočnenej satanskej vzbury.

Keď Boh stvoril človeka, povýšil ho nad anjelov darom prokreácie. To je najvýznamnejší znak ľudskej podobnosti s Bohom. Boh obdaroval človeka inštinktívnymi pudmi, vďaka ktorým pociťuje hlad, smäd a túžbu. Ako by napísali básnici, Boh ozdobil rozmnožovanie sa pokladmi rozkoše, hoci je opevnená morálnymi i spoločenskými príkazmi. Donatien de Sade odhodlane vystupoval proti takémuto chápaniu ľudskej povahy a sexuality.

Človek má povahu zločinca. Je monštrum determinovaným svojou prirodzenosťou. Markíz de Sade sa postavil proti celej európskej tradícii. Ľudská prirodzenosť je založená na násilí, zločine, kupliarstve a spôsobovaní bolesti či príkoria. Naše morálne nazeranie na ľudskú podstatu bolo poznačené kresťanstvom, založeným na ilúziách. Náš odpor k činom všeobecne považovaným za zlé a odporné, pochádza iba z našej výchovy. „Tento odpor nepochádza z Prírody, jeho prameňom je nedostatok patričného privykajú si.“

V tomto kontexte neexistuje deviacia, morálne zlo, úpadok, priestupok a hriech. Postava z de Sadeho románu Bressac, ktorý je najbližšie k stotožneniu sa s autorom; vychádza z predpokladu, že v prírode neexistuje pojem zločinu - je to len premena formy existencie, organizácie hmoty. Príroda sa zaobíde bez akýchkoľvek dvojnohých bytostí, ktorá sa navyše ani nedokáže brániť. Príroda núti človeka hľadať si ani nie životného druhu, ale obeť, na úkor ktorej bude existovať. Ak túto pravdu odmietne, spriechádza sa svojou podstatou a sám sa odsúdi na záhubu.

(Pokračovanie na nasledujúcej strane)

Synovia zla

(Pokračovanie z predchádzajúcej strany)

Naplňaním zákona smrti a ničenia človek najlepšie uskutočňuje podstatu svojej prirodzenosti a dosahuje svoje súcno v uspokojovaní žiadze. Silné „ja“ je „Jediným“, ktorý si sám ustanovuje morálne normy a stavia svoj egoizmus na oltár, domáhajúc sa obety a uctievania. Uspokojovanie „Jediného“ je absolútnym dobrom, ktorému nemôže konkurovať žiadna morálna hodnota v duchovnom či materiálnom svete a skutky, ktoré majú byť eticky považované za zlé, sú výsostným právom ľudí - novým desatorom. Juliette, jedna zo Sadových hrdiniek, volá: „Áno, priznávam, milujem zlo! Ono jediné prebúda moje zmysly; jeho pravidlá budem vyznávať až do poslednej chvíle života! Aká moc, božská či ľudská, zabráni mojej túžbe, keď sa oslobodím od všetkých náboženských bázní, keď vďaka bohatstvu a vplyvu nadomnou nemá zákon moc? (...) Príroda stvorila ľudí len preto, aby sa radovali na zemi; to je jej najsvätejší zákon. On bude navždy panovať v mojom srdci! Tým horšie pre obete, že sú potrebné; bez zachovania rovnováhy by sa zničilo všetko na svete. Prirodzenosť sa upevňuje v zločine, len tak môže získať svoje práva, o ktoré ju obrala cnosť. Konaním zla poslúchame príkazy Prírody a náš odpor by bol jediným zločinom, ktorým by nám nemohla odpustiť.“ V tomto ohľade je de Sade úplným antimoralistom, odporujúcim dokonca aj amoralistovi Nietzsche. Kto je teda onen „Jediný“ markíza de Sade? Satan? To je najpravdepodobnejšie, pretože má hodnotu, akú by markíz nepripisoval žiadnemu človeku, bytosti slabšej a závislej od iných, ktorou pohrdal.

Sexualita neslúži na plodenie potomstva. Koncepcia markíza nepochádzala z filozofie totálneho hedonizmu, ale glorifikovala najobľudnejšie sexuálne deviácie ako vzburu voči Božím prikázaniam. V takom prípade by vôbec nešlo o vedomé vyhýbanie sa počatiu nového života, ale o nasmerovanie ľudskej sexuality, ktoré by úplne zmenilo jej charakter, vrátane akceptovania sodomie, koprofágie, krvismilstva, masochizmu a iných zvrhlostí. Ohavná sodomia markíza de Sade, praktikovaná s dievčatami, bola chladnokrvne plánovaná ako dôsledná vzburá. Osobitý katolícky historik M. J. Chodakiewicz markízovo zmysľane charakterizuje takto: „Išlo mu o to, aby sa zárodok premenil na fekáliu, a nie na nový život. Usúdil, že takto sa bude najlepšie rúhať Božím úmyslom.“

Jedna z dvoch hlavných hrdiniek opravenej verzie de Sadovho diela Justína vo vyvrcholení románu - teda pred zvolaním satanského kréda - zabíja svoju dcérku Mariannu tak, že ju hádže do ohňa. Kniha 120 dní Sodomy alebo Škola libertinizmu, odohrávajúca sa vo Francúzsku 18. storočia, obsahuje

opis 300 perversít, ktoré vykonali hrdinovia počas 120 dní. Autor pôvodne zamýšľal popísať vyše 660 (666?) zvrhlostí a priestupkov, na čo mu však už nezvyšil čas. Aby dokladoval dôsledky svojho diela, píše v úvodnej časti: „Nuž teraz, drahý čitateľ, musíš pripraviť svoje srdce i svoju myseľ na prijatie najšpinavšieho príbehu, aký vznikol od počiatku sveta; podobnú knihu nenájdeš v dávnych a ani v dnešných časoch. Predstav si, že všetky rozkoše, ktoré sú prirodzené alebo určené tým netvorom, ktorého nepoznáš, a nazývaš ho Prírodou; budú v tejto zbierke bezohľadne vylúčené, a ak ich náhodou nájdeš, bude to len preto, že sa spoja s nejakým zločinom alebo ich poznačí čosi hanebné.“

Neexistuje láska. Podľa osvieteniského spisovateľa je láska sentimentálnou chimérou pochádzajúcou z kresťanstva. Prieči sa zákonom prírody - tvrdil jeden z hrdinov románu Justína alebo Preklatie cnosti, zdegenerovaný mních, zvrhlík Clement. Človek je plne determinovaný prírodou ako jedna z jej častí. Príroda nepozná pojem Láska. Čokoľvek, čo človek urobí, je z hľadiska prírody správne, aj keby sa z etického hľadiska dopustil najhorších prehrškov. Človek nepodlieha žiadnemu súdu, pretože je nevinný. Láska je produktom kresťanstva, a nie prírody. Príroda sa riadi uspokojovaním, nie láskou.

Sexuálny styk musí byť pre jedného účastníka utrpením. To je ďalší z krokov vystupujúcich proti Bohu. Nielen absencia lásky, ale dosahovanie sexuálneho uspokojenia na úkor druhej osoby. Preto autor pornografických kníh venoval toľko priestoru popisom násilnia a deviácii spájajúcej sa so spôsobovaním bolesti. Clement sa vyjadruje k tomuto hanebnému zmysľaniu priamo. Rozkoš sa môže zrodiť iba na úkor druhej osoby, „neprestanem opakovať, že rozkoš sa vôbec nemusí zdieľať, aby bola naplnená. Navyše treba mať na pamäti, že muž môže pocítiť rozkoš len na úkor ženy, keď si z nej berie všetko, čo mu len môže pomôcť v narastaní jeho rozkoše, nehľadiac na dôsledky, aké to môže mať pre ňu - ak by mu mal tento ohľad klásť zábrany...“ Na inom mieste potvrdzuje: „(...) sebecký smilník vie, že jeho rozkoše budú najhlbšie práve vtedy, keď obsiahnu celú stupnicu

únosnosti, spôsobenú svojmu objektu najväčšou možnou dávkou bolesti...“ V tejto koncepcii niet zmienky o mužovi a žene, dokonca ani o milencovi a milenke, ale spomína sa iba vrah a obeť. Markíz de Sade pridala na dôstojnosti svojmu satanskému náboženstvu smutnou konklúziou Tomasa Hobbesa o egoistickej stránke ľudskej povahy pospinenej prvotným hriechom. V novej verzii Justína de Sade spomína tajomné „Spoločenstvo priateľov hriechu“, pôsobiace v predrevolučnom Francúzsku. Cieľom tejto konšpiračnej organizácie bolo dosahovať uspokojenie prelomením všetkých morálnych zásad, absolútnu sexuálnu neviazanosť spojenú s úchylkami ako mučenie obetí počas organizovaných orgií.

Aby sme rozptýlili všetky pochybnosti čitateľa, pripúšťajúceho, že tieto koncepcie sa zordili v chorých predstavách šialenca, zacitujme fragment z listu (2.8.1808) známeho psychiatra A. Royer-Collorada, ktorý dôkladne skúmal prípad de Sada. Dospel k výsledku, že jeho pacient je nanajvýš normálnym človekom, ktorý je však morálne celkom skazený. „V Charentone (väzenie s charakterom psychiatrickej kliniky - pozn. aut.) držia človeka, ktorého opovážlivá nemorálnosť získala, žiaľ, priveľa slávy a ktorého prítomnosť v tejto klinike hrozí najväznejšími dôsledkami... Ten človek vôbec nie je duševne chorý. Jeho jedinou mániou je nemravnosť a jej výbuchy plodia delírium, ktoré musí byť tlmené inde než v ústave špecializovanej na liečenie duševných chorôb. Zmienená osoba musí byť podrobená prísnejším predpisom, aby boli druhí uchránení pred jeho šialenstvom a aby bol aj on sám separovaný od podnetov, ktoré v ňom môžu vzbudiť alebo udržať ohyzdne vášne. (...) Ústav v Charentone nespĺňa ani jednu z týchto podmienok. Pán de Sade tu požíva priveľa slobody. Môže komunikovať so značným počtom osôb oboch pohlaví, prijíma ich u seba alebo ich navštevuje v izbách. Môže sa prechádzať po parku... Niektorým rozpráva svoje strašné doktríny, iným zas požičiava knižky. Ba čo viac, hovorí sa, že žije so ženou, ktorú vydáva za svoju dcéru (v skutočnosti to bola madam Quesnetová, markízova milienka - pozn. aut.).“

Som si istý, že každý pozorný čitateľ našiel v názoroch markíza de Sade prvky dnešnej satanskej postsvietenskej civilizácie.

Z polštiny preložila Katarína Džunková

V októbri 2010 v galérii Bratislavského hradu prezident I. Gašparovič a nórsky kráľ Harald V odhalili bustu veľkého syna nórskeho národa - B. Bjornsonovi. Jedinečnosť tejto chvíle znásobila skutočnosť, že sa tak udialo sto rokov od

úcta k ľudským právam, ktoré Bjornson viedol k tomu, aby svoj talent a úsilie investoval do zápasu za práva malých neslobodných národov. Jeho čin bol skutočnou demonštráciou solidarity medzi malými národmi, ktoré len začali formovať a

Splatili sme dlh našich starých otcov veľkému Nórovi

jeho úmrtia a pri príležitosti, kedy Slovensko prvýkrát v histórii na svojej pôde privítalo nórskeho kráľovský pár.

Je málo národov v Európe, ktoré by podobne ako Slováci prežili tisíc rokov bez vlastného národného štátu, ktorý by ich ochraňoval. Až to, že sa slovenský národ vymanil z Uhorska pred necelými sto rokmi, vytvorilo priaznivé podmienky na všestranné uplatnenie tvorivých síl našich ľudí. A napokon, posledné dve desaťročia existencie samostatnej SR v demokratických podmienkach i fakt, že Slovensko vníma Európa ako úspešný príbeh európskych integračných procesov je priamym dôkazom toho, že náš národ mal vždy značný potenciál na vlastný tvorivý rozvoj. Pravda, nebolo to vždy tak.

Pred sto rokmi zažívali Slováci jedno z najsmutnejších období svojej histórie, keď podmienky, v ktorých žili priamo ohrozovali ich samotnú existenciu. Elity slovenského národa kruto prenasledovali, preto ani nemohli plnohodnotne zastupovať národné záujmy na svetovej scéne. Preto bol mimoriadne cenný každý prejav sympatií zo zahraničia. Práve spisovateľ a mysliteľ B. Bjornson patril v tom čase k popredným obhajcom Slovákov napriek tomu, že nikdy Slovensko ne navštívil. Nemusel. Na svojej skúsenosti poznal, čo je to druhoradé postavenie jeho vlastného nórskeho národa, ktorý až na sklonku Bjornsonovho života získal samostatnosť. Čo motivovalo Bjornsona - nositeľa Nobelovej ceny za literatúru - k tomu, aby sa celou váhou svojej vo svete rešpektovanej osobnosti zastal neveľkého národa v strednej Európe? S určitou možnosťou môžeme vylúčiť, žeby reprezentoval nejaké mocenské, politické prípadne ekonomické záujmy. Nie. Kto dobre pozná život a dielo tohto veľkého Nóra dospeje k záveru, že to bolo jeho cieľavedomé presadzovanie zásad humanizmu a

bu dovať svoju národnú existenciu predovšetkým na sile morálnych hodnôt bez okázalých prejavov sily. Bol presvedčený o tom, že príspevok oboch našich národov - nórskeho aj slovenského - do pokladnice civilizácie musí jasne ukazovať, že bez nás by bol svet a

osobitne Európa chudobnejšia.

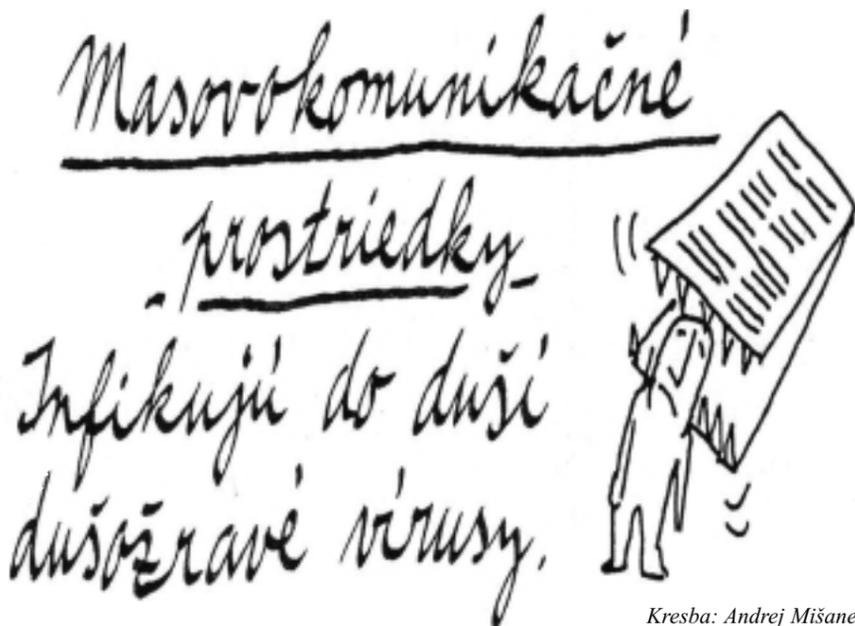
Aká to symbolika a mrazivá súvislosť zároveň! Nórsky kráľ spolu so slovenským prezidentom odhalil bustu dňa 27. októbra 2010. V deň, kedy si na Slovensku pripomíname tragédiu v Čermovej z roku 1907, ktorá obnažila v plnej nahote brutalitu uhorskej vládnej moci voči bezbranným veriacim, ktorí si chránili vlastnú identitu. A bol to opäť Bjornson, ktorý svojim hlasom a ostrým perom burcoval ospalé svedomie medzinárodného spoločenstva.

Podľa spomienok slovenského básnika Jána Smreka pripravovali roku 1938 Bratislavčania základný kameň pamätníka Bjornsonovi. Nasledujúce historické udalosti však tento zámer prekazili. Odhalením busty o niekoľko desaťročí neskôr sme vzdali hold Bjornsonovi a súčasne dokázali, že my Slováci ako slobodný národ, nezabúdame. Trvalo nám to síce trochu dlhšie, ale uctili sme si ho azda v ten najvhodnejší okamih. Napokon, aj veľký Nórs hovorieval - čo nepride v pravý čas, nepride nikdy.

Majstrovské dielo akademického sochára Víta Bojňanského, ktorý sa podujal zvečniť podobie veľkého priateľa Slovákov si v týchto dňoch našlo svoje trvalé miesto v bratislavskej Redute. Vďaka vnímavému prístupu profesora Mariána Lapšanského sa podarilo bustu umiestniť vo skvostných priestoroch nášho národného kultúrneho stánku. Bjornson, ktorý navždy bude pevným spojivom medzi slovenským a nórsym národom si takéto čestné miesto zaslúži plným právom.

JÁN GÁBOR

bývalý veľvyslanec SR v Írsku

V tomto roku si pripomíname nedožitú stúročnú narodeninu Martina Števčeka, v literárnom svete uvádzaného ako autora literatúry pre deti pod pseudonymom Maroš Madačov. Lenže on nebol len prozaiikom pre deti, ale aj básnikom, národopiscom, prekladateľom, významným kňazom, cirkevným činiteľom, fotografom, filmárom a pedagógom. Na tieto ďalšie činnosti sa neprávom zabúda, alebo sa spomínajú iba ako prílepok, ktorého obsah je nám neznámy. Odkrývateľia pamiatky Martina Števčeka z jeho rodiska Východnej a z farnosti Hubová, kde pôsobil najdlhšie, skúmali jeho pozostalosť a k 100. výročiu narodenia prichystali výstavu i katalóg s krátkym životopisom. Pravda, na to, aby sme prenikli hlbšie do jeho diela, to nestačí. Nestačia ani dve - tri práce bádateľov, ale pre začiatok nazrieme aspoň do jeho životopisu, ktorý môže byť východiskom ďalších štúdií tejto jedinečnej osobnosti slovenského duchovného a kultúrneho života.

RÁSTOL AKO VOJNOVÁ SIROTA

Na svet prišiel 6. júna 1912 pod Vysokými Tatrami v dedinke Východná. Otca si nepoznal, pretože ten býval doma zriedka - pracoval ako tesár, najprv pre hrádocké lesy, ktoré ho podľa potreby zamestnávali po celom Liptove a neskôr si našiel výhodnejšiu prácu ako tesár pri železnici v Smolníku, kde aj býval - predbežne bez rodiny. Plánoval si ju k sebe presťahovať, ale vypukla prvá svetová vojna, musel narukovať a viac o ňom nebolo zvesti. Vraj hneď v prvej bitke pri Tarnove ho zabili - spomínali po vojne vojaci z neďalekej dediny.

Otec Martinovi nesmierne chýbal. Matka s deťmi žila v biede, synovi sa neraz chcelo utiecť k Tarnovu na staré bojiská, túžil naivne vyhľadať otcov hrob, vyžalovať sa, vyplakať a na tom hrobe hoci aj umrieť, aby aspoň tak mohol ostať vo fyzickej blízkosti nedostupnej zástity otca. O tom ako silno v ňom rezonovali myšlienky na nenahraditeľnú autoritu rodiny, svedčia početné zápisy v denníku a literárne práce, napr. básne, ktorú Martin uverejnil ako gymnazista v novinách pod pseudonymom M. Š. Lipták:

SPOMIENKA

*Na kraji hory, cesty blíž,
napoly zhnitý starý kríž
a vókol neho záhradka.
K nemu ma viaže pamiatka
na otca vlastného, starú mať,
chuderu, slepú na oko.
- To sadza vbehla hlboko,
keď železnicu stavali... -
Hej, tu sme často zastali,
keď spriadla doma vlny nit'.
- Za vojny bolo ťažko žiť
a tobôž ti groš zarobiť... -
Pamätám ešte ako dnes -
umĺkol vtedy celý les,
keď sme tu vedno kľučali.
So slzami vzdychy sa drali:
„Bože, môj dobrý, Otče náš,
že ma tu dlho nenecháš
živoriť biedne starú tvorú...“
A nádej kvapla v dušu chorú...
A ku mne takto:
„Synu môj, vidíš tento kríž?
Vše si na otca pomyslíš,
keď pôjdeš kedy okolo.“
„A prečože to, stará mať?“
„Nuž, Martinko, keď chceš znáť,
pred dvadsať rokmi to bolo,
keď tento kríž tu svätili.
Tvoj otec ho bol vykresal -
a teraz ti ho zabili
vraj tí ukrutní Moskali.
Tam u Tarnova ho rozťali
od pleca krížom až po pás...“
Otcenáš vruci i Zdravas
rty naše zaňho šeptali...
A jej už dávno prestali:*

Mladý bohoslovec M. Števček

*desiaty tomu bude rok,
posledný čo jej stíchol krok...
Život ma odvíjal v širu dial'.
No v myslí blúdím tamtadiaľ,
po kraji hory, cesty blíž,
a ľubam zhnitý, starý kríž...
(Slovák 23. augusta 1931,
roč.13, č. 189)*

Križ pri Východnej v oblasti Bereky, postavený na mieste odhnutého križa otca M. Števčeka. Fotografoval M. Števček

Martin teda rástol ako vojnová sirota. Mal ešte mladšiu sestru, ale tá na konci vojny umrela ako štvorročná na chorobu zvanú španielka. Desať rokov po prvom sobášu sa matka pre biedu druhý raz vydala za Martina Michalku, železničarskeho robotníka. Martinovi však ostalo meno vlastného otca, ba aj hlavný pseudonym si dal podľa otcovského rodového mena - Maroš Madačov.

V ľudovej škole si Martin veľmi obľúbil pána učiteľa Leonarda Blahu, ktorý mu nahrádzal svojou autoritou otca, prebúdzal v ňom lásku k čítaniu, vzdelaniu, a ušľachtilým morálnym hodnotám. Napokon ho pán učiteľ odporučil vari ako prvého Východňana na vyššie štúdiá. Keďže to bolo aj priánim otca ešte pred odchodom na front, matka ho, napriek chudobe, dala študovať. Prvé štyri roky dochádzal Martin denne pešo a vlakom na gymnázium do Liptovského Mikuláša, kam vtedy dochádzal z Liptovskej Sielnice aj začínajúci básnik Andrej Plávka, takže sa osobne poznali. Števčekomým triednym učiteľom bol Ľudovít Šensel, autor prvej Slovenskej

štylistiky. On dal Martinovi dobré základy pre poznávanie spisovnej slovenčiny i pre cíbenie sa v štylizácii.

GYMNAZIÁLNE ŠTÚDIÁ

Po prvom gymnaziálnom ročníku začal malý študent (dlho bol vzrastom drobný) vydávať pre kamarátov vo Východnej dvakrát mesačne ručne písaný a kresbami ilustrovaný časopis Klásky. Názov si zvolil ako metaforu zhromažďovaných skromných literárnych plodov a z úcty k plodom poli, ktoré sám už v útlom detstve chodieval zbierať po stranských do dreveného vozíka, vyrobeného preň vlastným otcom. (Tak ako matka denne vychádzala pracovať na pole, tak aj syn so svojím vozíkom, aby mohol večer ako usilovný gazda „zviezť“ do dvora nazbieranú úrodu.) Odchodom do štvrtého ročníka gymnázia v Levoči však možnosti na vydávanie jeho časopisu zanikli. „Šéfredaktor“ Martin stratil denný kontakt s rodnou dedinou, pretože býval v Levoči v kláštore minoritov a domov prichádzal len na prázdniny, sviatky, k posteli blízkych zomierajúcich a na pohreby príbuzných. Najpamätnejšie neplánované cesty

S matkou pri hrobe sestry Anny Michalkovej

niek, básničiek a kresieb. Po maturite šiel podľa prania matky študovať na Vysokú školu teologickú, hoci sám mal iné túžby aj nadanie na civilné povolania. Lákala ho novinárčina, fotografovanie, rádiotechnika, rádiotelegrafia, vedy, umenie, literatúra, cestovanie... Prvé roky sa v Spišskej Kapitule veľmi trápil, či využiť svoje nadanie v spomínaných oblastiach, alebo zanechať všetko a stať sa kňazom. Kňazov si vážil a bol si istý, že byť dobrým kňazom znamená najviac. Ale on sa necítil takým silným a schopným. V tomto jeho trápení sa zrodili básne, o ktorých sa dosiaľ ešte ani medzi odborníkmi nevie, pretože on ich neuvěřil a jeho pozostalosť ešte ni kto neštudoval.

*Majstre,
som slepý.*

*Viem, zlý som oráč,
ráč, Majstre, ó, ráč
slabému pomôcť za pluhom.*

*Ty buď mi gazdom,
ja Tvojím sluhom,
ja slúžiť Ti budem za paholka,
len Tvoja milosť,
len Tvoja milosť nech je toľká,
že poznám, ktorá je moja roľa.
Zapísané 19. 8. 1933*

*ROZCESTIE
Sú iné noci
a iné rána,
je duša moja rozoraná,
večer si s svitom ruky nepodáva.*

Som na rozcestí -

o, kto by veril,

*kto by uveril,
že toľko pochýb
sa v duši zmesť.*

Som na váhach -

*klamná je voda v lagúnach,
život je šermiar
a ja mám tuš.*

*Ja nemám moci
Zastaviť život.*

*Ja neviem, či od východu,
či z tamtej strany
nesie mi šťastie život nepoznaný.
A život prúdi -*

*bojím sa ľudí,
ja kráčam s nimi,
srdce som nechal na križných cestách,
na križovatke veľký je prach,
srdce s ranami krvavými.*

A duša plače -

*na tri zápače
zamkli sa ústa,
neviem sa modliť, rúhať sa hmuší.*

*O kto mi povie,
O ktože to vie,
či je to prírod a či len chabé pokusy.
(zapísané 19. augusta 1933)*

Jeho viera v Boha bola od detstva jednoznačnou, ale pochybnosti mal o poznaní svojho poslania a svojich síl. Mal strach, či dokáže dať všetko bezvýhradne do služby Bohu. Mal aj dievča, túžil si založiť rodinu a vychovávať vlastné deti. Rodina bola preň posvätná, videl v nej základ najvyšších spoločenských i duchovných hodnôt. V jednom novinovom článku napísal: „Uvedomte si: rodina zachráni svet. Napraví ho. Deti vychované s Bohom a pre Boha, tie sú nádejou národa.“

Inokedy vo svojom denníku zachytil čaro ich vlastnej rodiny. Keď mu prišla do internátu v Spišskej Kapitule na návštevu matka, ktorá pred jeho spolužiakmi Števom a Lacom rozprávala o svojej mladosti a o radostných okamihoch pri zážitkoch s deťmi, zapísal si: „Ešte nikdy som ju nepočul tak rád... veľmi pekne vie moja mamička rozprávať...“

(Pokračovanie na 10. strane)

V NAJUTÍCHNUTEJŠOM
TICHU
UČÍŠ SA
GILOTÍNOVAŤ
VLASTNÚ PÝCHU
V TOM TO JE
A NA TOM VŠETKO SPOČÍVA
ČI SMEROM K SEBE
VYPUSTÍ ŠÍP
TETIVA

NAJHLBŠIA
PRASTARÁ POTREBA ČLOVEKA
ZOHRIAŤ SA PRI OHNÍKU
RUKY NAD PLAMEŇOM
VĎAČNE SA MNÚ
S PRAPÔVODNOU VĎAKOU
PRIJÍMAJÚ TEPLU
A S NÍM AJ POCIT ISTOTY
PODOBNE HLBINNÉ
BEZPEČIE
MOŽNO ZAKÚŠAŤ NEUSTÁLE
V SPOČINUTÍ S BOHOM
POTOM VŠAK TIE CHVÍLE
UŽ NENAZÝVAJME ROZJÍMANÍM
ČI KONTEMPLÁCIU
ALE CELKOM PROSTÝM
ZOHRIEVANÍM DUŠE
PRIJÍMANÍM
NIČÍM NENAHRADITEĽNÉHO
BOŽIEHO TEPLA

UVIDÍTE OTVORENÉ NEBO

(Jn 1,51)

Kto by nezapochyboval
o dačom takom
neslýchanom.
Ba zdá sa,
že sme v tomto smere
ešte zarputilejší
ako bol povestný
Tomáš
Lebo, keby sme ako on
aj uvideli,
povedali by sme nakoniec
neveriaco,
že sme sa ocitli
v siedmom nebi
virtuálnej reality
a nie
v samom strede skutočnosti
najskutočnejšej,
v Božom náručí.

PRIJATIE NADPRIRODZENA
AKO REÁLNEHO
FAKTU
BÝVA CELOŽIVOTNÝM
SKÚŠOBNÝM KAMEŇOM
VIERY
A AJ NAJHLAVNEJŠÍM
ZÁPORNÝM ARGUMENTOM
NEVERIACICH.
O TOM BUDE VŽDY SPOR,
BUDÚ SA ŽIADAŤ
ZARUČENÉ DŮKAZY,
HODNOVERNÉ SVEDECTVÁ.
95-ROČNÝ
JEAN GUITTON
VO SVOJOM
FILOZOFICKOM TESTAMENTE
SI S TÝM PORADIL
NASLEDOVNE:
„MOJE DŮVODY VERIŤ
SÚ MOJIMI DŮVODMI NEVERIŤ“.
POCHYBOVAŤ O POCHYBÁCH,
KRITIKA KRITIKY,
TO SÚ JEHO NÁVRHY,
AKO VYZRIEŤ

LADISLAV LAJČIAK

Milujem ťa

láskou večnou

NA DNEŠNÝ
UMELÝ RACIONALIZMUS,
VOLKAJÚCI SI V MYSLENÍ
BEZ ŽIVOTA.

„...NEBUĎTE LEN
POSLUCHÁČMI,
KTORÍ KLAMÚ SAMI SEBA.“

(JAK 1,22)

Načo tá trudnomyselnosť
v Božej prítomnosti
nieto pre ňu miesta
urobil si si bylinkový čaj
ponúkni aj návšteve
a všetko je zrazu
úplne iné
tak nekonečne iné
závoj je rozhrnutý
svetlo vchádza
a rozhostuje sa
v pred tým pošmúrnom
priestore a čase
už nie si sám
bytostne žiješ
s prítomným Ty
spochováš v ňom
uvedomuješ si Ho
uvedomuješ sa

PLIAGA SOM JA,
PLIAGA
„JEŽIŠ TO ZAČUL
A PAVEDAL:
LEKÁRA NEPOTREBUJÚ
ZDRAVÍ,
ALE CHORÍ.“
(MT 9,12)

JEŽIŠ
NEODVRACIA ZRAK
OD NIKOHO.
ZACHYTIŤ JEHO POHĽAD
JE ZÁCHRANNÉ
LANO
V KAŽDOM SÚŽENÍ.

Vnímam kríž
ako otvorenú náruč
Božej lásky
objatie
ČO DO SVOJEJ PRIAZNE
TÚŽI VZIAŤ
KAŽDÉHO
teba i mňa
s jedinou podmienkou
že sa aj my sami
k nemu
privinieme

VEĽKÝ PIATOK

I

Naozaj
aj ukrižujú
aj také je
možné
Poznáme ľudí
aj seba
sme to vstave urobiť
znovu a znovu
V osvedčenom
dobovom rúchu
zavádzať poriadok
podľa predstáv
svojho poriadku
a v záujme veci
podať si ruky
s tým chlapíkom
Judášom

II

Aj tamti
kati
boli ako my
prísni
k druhým
zhovievavi k sebe
Len mali pech
že si trúfli
na Boha
Ako s najposlednejším
spravili
s Ním
krátky proces
a už aj visel
A možno inak
ani nemohli
ak chceli byť dôslední
a dôkladne
pozahľádať stopy
za tým nepríjemným
z Nazaretu
A tak
ako vždy
aj vtedy prevážili
rozumové dôvody
a
pomocou nich
ó la la
možno predsa odsúdiť
ó la la
hoci aj
PRAVDU
ó la la

III

- A čo je pravda?
Rehli sa podnes
vyznavač ničoty
On už dávnejšie urobil
rozhodný krok
a poslal ženu
zabiť si potomstvo
Veľmi mu to pomohlo
Nabral smelosť
obsiahol úrad
a beda
po kom siahne
jeho
cynická ctihodnosť

IV

Nakoniec
na ten deň zostalo
už len postaviť
k Hrobu stráže
a uplatiť každého
koho treba
To sa osvedčuje najviac
A k tomu ešte
vhodne nadávkované
kapsule strachu
- Videli ste
toho Galilejčana
ako vzorne zapieral?
Radosť bolo naňho pozrieť
- Nepoznám toho človeka,
mlel stále dookola
- Taký chlap
a celý sa triasol
- Aj z toho hrozivého
zástupu
spred týždňa
zostala iba hrstka
usmoklených žien
- Do zajtra
ich to určite prejde
zdá sa
že máme opäť
vyhrané
- Zvládli sme to
vynikajúco
O jedného kazisveta menej
- Poberme sa však už domov
treba si oddýchnuť
nadchodí sobota
- A po nej
ako vždy prvý deň
v novom týždni

ZOSAMOZREJMIŤ
NADPRIRODZENO
PRIJAŤ HO
AKO
NAJVLASTNEJŠIU SÚČASŤ
NÁŠHO JESTVOVANIA
NETREBA K TOMU DOKLADAŤ
UŽ NIČ
LEN TO NAOZAJ ŽIŤ
A OSOBNÁ SKÚSEŇ
S BOŽÍM MILOSRDENSTVOM
NECH JE POTOM PRE KAŽDÉHO
TÝM NAJPRESVEDČIVEJŠÍM
POTVRDENÍM
ŽE ŽIJEME
V DUCHOVNOM ROZMERE
ŽE NA NÁS NIEKOMU
VEĽMI ZÁLEŽÍ
ŽE SME MILOVANÍ

Snímka: Ján Motulko

Len mocne zvierat' veslo
prítomnej chvíle
a ním
sa neustále odrážať,
plaviac sa
vodami večnosti
s modlitbou na perách.
To je tá medzera
všetkých medzier,
v ustavičnom
uvedomovaní si
prítomnosti
nachádzať stopy
absolútna.

Božskosť
v našom slovníku
možno približne vyjadriť
ako úžasnosť,
či skvelosť.
Ako nepochopiteľnú,
a predsa jasne tušenú
dokonalosť.
Bez tohto rozmeru
by svet a bytie
postrádalo
to najpodstatnejšie,
čo dáva všetkému zmysel.
A tým je predstava
završenia,
myšlienka a pocit
celku.

Nahrádzanie Boha,
zbožšťovanie
čohokoľvek iného,
je vábnička
na oklamanie pravého
a jediného rozmeru
nášho bytia,
aby človek zabudol,
že je dieťaťom
Božím,
že mu Boh
po Mojžišovi odkázal:
„Buďte svätí,
lebo ja, Pán, váš Boh,
som svätý!“
(Lv 19,2)

Ťažko sa to predstaví,
ale sú aj ľudia
neveriaci
a je zjavnou chybou
nebrať ich situáciu
do úvahy.
Veľmi dôsledne
žijú svoj stav,
otvorene
o tom hovoria
a domáhajú sa
svojho práva
vystačiť si
sami.
A to možno aj preto,
lebo sa doteraz nestretli
s presvedčivým
svedectvom viery
a povzbudením,
že:
„Všetko

môžem v Tom,
ktorý ma posilňuje.“
(Flp 4,13)

Svet
sa nikdy nepodari
tak skarikovať
(ani terorom,
ani blahobytom),
aby ľudom amputovali
potrebu transcendentna.
I sami kastrátori
časom precitnú
a stanú sa z ničiteľov
apologéti.
Taká gruntovná
po všetky časy
je viera
a ľudská nádej,
čo smeruje neomylné
pri všetkých ťažkostiach
a pochybnostiach
k Bohu.
A uvedomenie si
tohto bytostného vzťahu
(Ja bytie - Ty bytie),
jeho usporiadanosť
i možná
dočasná nejasnosť
a komplikovanosť,
sú zákmity duchovna.
A zakúšanie dobra,
pocit radosti
a šťastia,
čo nás vtedy zaplaví,
je dôsledok existencie
čiereho skupenstva
Božej lásky
v nás,
pôvodiacej
i ústiacej
vo večnosti.

Ako sa má pravda na svete,
to je prvý odkaz
Kristovej obety.
A práve cez postoj k pravde,
či ju žiješ,
či v najhlbšom vnútri
tušíš jej vznešenosť,
či máš ešte pre ňu citlivosť,
len z toho sa odvodzuje
aj tvoj každodenný život.
Dá sa žiť
aj na opačnom póle,
a zdanlivo úspešne,
v očiach tohto sveta
byť niečím
výnimočným,
no v skutočnosti
je to len dôkaz,
či negatívne potvrdenie,
že pravda Kristova,
tá i dnes
každodenne
skúšaná,
je podstatou
človečenského
i božského
v nás,
že ňou sa meria naveky vekov
hodnota nášho bytia.

Vyhodnotenie XIV. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže

O cenu Slovenského učeného tovarišstva

Mesto Trnava už po štrnásťkrát hostilo účastníkov celoslovenskej literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovarišstva. Účastníkov prijali a pozdravili na radnici. Po zápise do pamätnej knihy mesta všetci prítomní obdržali publikáciu Trnavské tlačiarne od trnavského historika Hadriána Radvániho. Ako inak, každoročne sa všetci vspolok poklonia pamiatke Antona Bernoláka Antona Bernoláka pri jeho pamätníku pred historickými bránami mesta. Tohto roku tam zazneli nádherné verše Tichomíra Milkina:

*Slávnym tovarišom po sto rokoch
Vy stvorili ste povedomie prví,
že národom sme, a nie dáke mrvy
a že sme v právach rovni iným kmeňom.
Že samostatní sme jak ostatní
so svojskou rečou, so svojským tiež menom.
To sila veľká, to raz skutkom bude:
ja preto, kloním vám sa spiacim v hrude.*

Ariena Horváthová, predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej pripomenula tohtoročné významné výročia: 220. rokov od vzniku Slovenského učeného tovarišstva ako aj bližšie sa 250. výročie narodenia Antona Bernoláka, katolíckeho kňaza, zanieteneho národovca, prvého kodifikátora slovenského jazyka. Bernolák v rokoch 1780-1782 absolvoval štúdium filozofie v trnavskom seminári Stefaneum, po absolvovaní bohosloveckých štúdií roku 1787 bol v Trnave vysvätený za kňaza. Z rozhodnutia cirkevnej vrchnosti ho roku 1791 vymenovali za arcibiskupského tajomníka. V roku 1792 sa stal riaditeľom Slovenského učeného tovarišstva, ktorého hlavný stánok bol v Trnave. Jeho meno nesie aj Literárny klub BERNOLÁK pri Spolku svätého Vojtecha v Trnave a Miestnom odbore Matice slovenskej.

Pri pamätníku prehovoril Emil Vontorčík, zástupca Bernolákovskej spoločnosti z Nitry, po ňom sa z duše a zo srdca vyznal z lásky k národu pavlín Michal Nižňanský. Detský spevácky zbor zo Základnej školy Slovenského učeného tovarišstva zaspieval piesne národné aj hymnickú pieseň Kto za pravdu horí.

Na slávnostnom vyhodnotení výsledkov XIV. ročníka súťaže bol prítomný aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, zástupca Spolku sv. Vojtecha Slavomír Ondica, mnohoročný kultúrny organizátor a spisovateľ Emil Vontorčík.

Nechýbala ani porota súťaže, ktorej od počiatku vzniku Literárneho klubu Bernolák roku 1988 predsedá básnik Teodor Križka. Ten pripomenul kresťanské základy literárneho klubu, ktorý vznikol na sklonku totality, jeho čestného predsedu básnika Vojtecha Mihálíka, i svoju besedu s básnikom-kňazom Svetoslavom Veiglom 9. 11. 1998, dva týždne pred pádom režimu. Tento rok predsedovi poroty pomáhali Eva Jarábková a Ján Gállik. Súťaže sa zúčastnilo celkom 89 autorov vo všetkých vekových kategóriách od žiakov základných škôl až po seniorov.

Srdečný príhovor pavlína Michala Nižňanského.
V pozadí spevokol ZŠ Slovenského učeného tovarišstva v Trnave

Vyhodnotenie XIV. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovarišstva

MIMORIADNE CENY

Cena Predsedu Trnavského samosprávneho kraja:
MICHAL SCHMIDT, Senica

Cena primátora mesta Trnava
VIERA PAVLEDOVÁ, Michalany

Cena riaditeľa Spolku Svätého Vojtecha
KATARÍNA MATUŠKOVÁ, Ružomberok

Cena predsedu Matice slovenskej
JOZEF PÁLENÍK, Svinná

I. KATEGÓRIA - POÉZIA

Čestné uznanie:
PATRIK LEKEŠ, Topoľčany
KATARÍNA JANČEKOVÁ, Veľko Brezdzany
VERONIKA RUSŇÁKOVÁ, Topoľčany
LENKA COCUEOVÁ, Svidník
IMRICH KAPLAN, Vyšný Miršov
DALIBOR GAJDOŠ, Stročin
VANESA JÓRIOVÁ, Diakovce
VANESA HURAJTOVÁ, Cífer
KRISTÍNA KRAJNÍKOVÁ, Ružomberok - Černová

I. KATEGÓRIA PRÓZA

1. miesto - Vanesa Jóriová, Diakovce
2. miesto - neudelené
3. miesto - Monika Hurajová, Sedlice
3. miesto - Katarína Vargová, Levice

II. KATEGÓRIA POÉZIA

1. miesto - BARBORA BREZINOVÁ, Banská Bystrica
2. miesto - MAREK SOPKO, Trnava
3. miesto - MARTIN CHUDÍK, Bratislava
3. miesto - VERONIKA PETRÁŠOVÁ, Rajčany

I. KATEGÓRIA PRÓZA

1. miesto - JOZEF HARENDARČÍK, Podolíne
2. miesto - TOMÁŠ GERBERY, Plešivec
3. miesto - MONIKA NAGYOVÁ, Nové Zámky
Čestné uznanie:

LENKA MOTÚZOVÁ, Považská Bystrica

III. KATEGÓRIA POÉZIA

1. miesto - JOZEF TOMÁŠIK, Bratislava
2. miesto - MÁRIA ĎUBEKOVÁ, Oravská Polhora
3. miesto - ZUZANA MARTIŠKOVÁ, Topoľčany

ČESTNÉ UZNANIE

ANNA LAŽOVÁ Svidník
ZUZANA BIELIKOVÁ, Trenčín
LÝDIA ĎURIŠKOVÁ, Bratislava
TERÉZIA ŠMIDOVÁ, OSF Žilina

I. KATEGÓRIA PRÓZA

1. miesto - IVAN HALAMA, Brezno
2. miesto - MÁRIA KUTÁKOVÁ-OPATOVSKÁ, Trnava
3. miesto - JANA JUDINOVÁ, Trnava
Čestné uznanie:

JANKA BLAKŠOVÁ, Jaslovské Bohunice
JÁN KOTTRA ST., Levice
JOZEF KOTTRA ST., Levice

Veľkému záujmu sa vždy teší stretnutie ocenených s členmi poroty. Vzájomná rozprava o čarovaní so slovom trvala do neskorého popoludnia.

Na druhý deň sa uskutočnila Literárna turistika po starobylej Trnave. Začala sa pred univerzitným chrámom Jána Krstiteľa v Trnave, kde prítomných históriou povodil vynikajúci znalec Trnavy Peter Horváth, autor niekoľkých sprievodcov po Trnave. V katedrále sa súťažiaci zúčastnili slávnostnej sv. omše, celebrovanej trnavským arcibiskupom Róbertom Bezák, pri príležitosti 90. výročia vzniku trnavskej arcidiecézy. V novootvorenej arcibiskupskej Galérii si potom prezreli výstavu venovanú tomuto výročiu. Navštívili aj budovu Mariane, kde je osadený reliéf s nápisom: „Na večnú pamäť vďační členovia „Moyses“ spolku slovenských katolíckych študentov autora I. Majerského. Vzdali hold Štefanovi Moysesovi, prvému predsedovi Matice slovenskej. MO MS v Trnave inicioval a aj zrealizoval reštaurovanie poškodeného reliéfu z financií poskytnutých Trnavským samosprávnym krajom, osobitne jeho predsedom Tiborom Mikušom. Slávnostné odhalenie a znovuposvätenie zreštaurovaného reliéfu bude 4. októbra 2012.

XIV. ročník súťaže, ukončený prehliadkou Západoslovenského múzea, je zároveň pozvaním a výzvou pre talentovaných básnikov a prozaikov, aby sa prihlásili už do jubilejného XV. ročníka, keď si pripomenieme dvadsiate piate výročie založenia Literárneho klubu Bernolák.

K súťažiacim sa prihovára Teodor Križka. Zľava: Ján Gállik, Adriena Horváthová, Marián Tkáč, Eva Jarábková a Marián Ondica

Dostala som dar. Poviete si: „Nič zvláštne!“ Ja som však dostala dar spoznať dvoch ľudí, dvoch mužov. Aj v tomto prípade možno poviete: „Na dnešnú dobu nič zvláštne!“

V mojom prípade je prinajmenšom podivuhodné to, že ani jedného z nich som nepoznala osobne, z tváre do tváre, no aj napriek tomu ma niečím oslovili. Pre- hŕňala som sa množstvom písomností, počúvala som hlas jedného z nich a zvláštny pocit vo mne silnel čím viac a intenzívnejšie som sa ponárala do ich životov a myšlienok. Dvaja „duchovní bratia“. Žili vedľa seba, zdieľajúc sa jeden druhému, až do bodu, kedy išiel každý svojou cestou. Jeden „miloval až do zabudnutia“ a druhý „veril v ľudské dobro, ktoré je nákazlivé“. Novic SJ Tomáš Dezider Munk a páter Pavol Horský SJ.

Pred sebou mám ich spoločnú fotografiu zo študentských čias, fotografiu po prijatí do noviciátu Spoločnosti Ježišovej. Navonok tak rozdielni, vo vnútri natrvalo spojení. Tomáš pochádzal zo židovskej rodiny, ktorá konvertovala na katolícku vieru. Otec - základný pilier, matka - jemná vzdelaná milovníčka umenia a brat - vynikajúci muzikant. Naopak. Paľko pochádzal s Vlkolínca, dedinky uprostred hôr neďaleko Ružomberka. Žil, vstával a chodieval spať spolu s prírodou. Po smrti svojho otca ešte viac spätý so svojou matkou. Dva protipóly. No aj napriek tomu, navzájom v sebe našli „spriaznené duše“. Vzájomne si pomáhali. Nielen v štúdiu, ale aj v praktickom živote. Ich priateľstvo bolo však násilne prerušené. Zverstvo druhej svetovej vojny, deportácie židovského obyvateľstva,

KATARÍNA MATUŠKOVÁ

Dvaja výnimoční...

Cena riaditeľa Spolku svätého Vojtecha v Trnave

zlo, ktoré pretrhlo krehké nitky životov a vzťahov ľudí. Tomáša s celou rodinou deportovali. Spolu so svojím otcom zahynul pri pochode smrti z koncentračného tábora Sachsenhausen.

A čo na to Paľko? Po dobrom priateľovi ostalo v jeho živote prázdne miesto.

„Čo všetko si mohol dokázať, komu všetkému si mohol svojimi darmi pomôcť! Božia vôľa však bola iná, a dnes už vieme, že je z teba mučeník na ceste ku Kristovi!“

Z Paľka sa stal kňaz - jezuita. Aj on na vlastnej koži pocítil väzenie. Iná doba, iný režim, zlo však bolo rovnako veľké. Nikdy sa však na nikoho nehneval, na nikoho nepovedal krivé slovo. Zlo verejné odsudzoval, hriechnikov však miloval. Veril v ľudské dobro ako princíp, ktorý je rovnako mocný a silný ako zlo. Ešte silnejší a nákazlivejší. Po prepustení z väzenia sa vrátil spať do svojej milovanej dedinky Vlkolínec. Tu prežil celý svoj život po boku svojej matky a Vlkolínčanov. Po oficiálnom schválení dostal povolenie na pastoračiu. Dlhé roky to isté miesto, ti istí ľudia, no on im celé tie roky vo svojich kázňach plných hlbokých myšlienok vlieval uprostred prírody novú nádej a silu do ďalšieho života. Po-

znal ich, veril im, miloval ich, cítil sa za nich zodpovedný!

Len Boh vie, ako často myslel na svojho priateľa z mladosti. Podľa slov blízkej Vlkolínčanky: „Páter Paľko žil taký život, že mohol ísť aj v papučkách do neba!“ Tomáš aj Paľko svojím životom dokazovali, že viera v Boha a ľudské dobro je silnejšie, než všetko zlo.

Tomáš Dezider Munk a jeho otec František sú v súčasnosti kandidátmi na blahorečenie. Páter Paľko bol podľa ľudí, ktorí s ním žili svätcom už za svojho života. Či je to tak, či onak, spoznala som dvoch mužov, dvoch svätcov, ktorí dali svojimi postojmi nakoniec aj svojimi životmi jasné najavo, že kvôli viere sa oplatí nielen trpieť, vydávať svedectvo mučeníctva, ale predovšetkým cez vieru milovať všetkých viac než seba, milovať až do zabudnutia seba! Na spoločnej hrobke Spoločnosti Jezuitov v Ružomberku majú vyryté svoje mená neďaleko seba... dvaja priatelia späť naveky. Svetlo zapálených sviečok horí pre nich, no nielen pre nich. Plameň horí aj pre tých, ktorí prichádzajú na miesto ich posledného odpočinku a Svetlo, ktoré viedlo týchto dvoch výnimočných ľudí si odnášajú vo svojom srdci, aby sa aj v ich živote stalo dobro nákazlivým.

BARBORA BREZINOVÁ

Človečenie

I. miesto - II. kategória

doštička k doštičke
vydumala som nám domov
vydupala z prachu

dávno
v studni duní
nový prameň vody
nože hod' vedro
načieraj

dávno som vedela
prejdeme do súladu
zohráme dych a duše

aj na chvíľu mi stačí vedieť
že pre mňa riskuješ svoj román

kráčame lesom netušiac
či nás niekto skolí z kuše
nad čistinou kluše jednorozec
a čistým okom na nás mieri
vidí nám za obloky
nejasne krásne bezpečie
ozajstný osud
súlad dvoch (člo)vek

Darček

kožuch kožušok nutrie
ukryješ sa v ňom
pred smútkom
pred zlými vibráciami

pred klamným dojomom

a budeš všetku krásu
vnímať dvojmo

šál z mojich vlasov
ti klesol do rúk
hlesla som
veselé Vianoce

okrem mňa len ty vieš
čo si dostal

a čo je v mojom svete aká pocta

Stretnutia

čo lieta okolo

my stále malé lastovičky
zo všetkých svetných kútov
naraz nasadáme
na staroznáme elektrické
vedenia

hlávka pri hlávke
si šteboceme
keď každý vie svoje
niečo iné a odinakať
tušíme koľko sme toho
nezabudli

a žasneme ticho nad tým
ako veľmi sme sa vlastne

nezmenili

Idola fori

K najužitočnejším objavom staršej filozofie patrí zistenie, že diabli - profíkanému odvekému nepriateľovi Slova a Pravdy - sa podarilo naočkovať do ľudského myslenia viacero zákerných baktérií, ktoré majú za úlohu rozvracať duševný život človeka. Anglický filozof vikomt Francis Bacon (1561-1626) ich pomenoval „idolmi“ a zaškatulkoval do štyroch skupín:

- prirodzená náklonnosť - idola tribus
- subjektívne želania - idola specus
- predpojaté predstavy - idola theatri
- falošné rečové zvraty - idola fori.

Najvýznamnejšími „idolmi“ v tejto zostave sú nepochybne idola fori, konvenčné zvraty

a konvenčné frazeologické obraty s klamlivým obsahom. Tieto zavádzajúce a falošné slovné spojenia a skratky sa pohodlne usadzujú v ľudskej reči a v prestrojení za bežné pomenovania a výroky čakajú na príležitosť dopliesť človeka. Keďže si ich falošnosť okrem skúsených lingvistov a zamienených prorokov málokto všimne, darí sa im vegetovať vo všetkých národných jazykoch. Splyývajú s povrchom každého osobného aj verejného prejavu a spätným účinkovaním na psychiku rozprávajúceho alebo píšuceho človeka narušujú dôveryhodnosť jeho reči. Falošné idola fori parazitujú na každom národnom jazyku, pohybujú sa ako ustálené pomenovania, frázy, sentencie alebo bonmoty po všetkých literatúrach, no najlepšie sa im darí v spoločnosti dlhodobo zbavenej slobody a pravdivého tvorivého myslenia.

Pretože slobody možno ľudí aj národy zbaviť mocensky, vojensky, poli-

Kurzívou

o našom jazyku

ticky, ale aj informačne a mediálne, poučenie o Baconových idoloch má mimoriadny význam pre dnešné Slovensko. U nás je veľa zažitých idola fori a netreba po ne chodiť ďaleko.

Falošné rečové zvraty (čo jazyk myslí nanucuje, čiže tlak konvencie na myslenie) pokryli našu krajinu a zároveň našu reč v ostatnom storočí najmä v dôsledku politickej neslobody vrstvou nepreniknuteľného frazeologického a terminologického slizu. Jasným a nepríjemným dokladom tohto stavu sú napríklad pomenovania verejných priestranstiev v našich mestách konvenčnými „idolmi“ predchádzajúceho režimu. Stačí pozrieť si mapky názvov ulíc a námestí v Trenčíne, Banskej Bystrici alebo Košiciach, ktoré sú neúnosne preťažené menami generálov s koncokou -ov, tragikomickými symbolmi neslobody (Svoboda), menami drobných kultúrnych kolonizátorov (Jilemnický) či pochybných hrdinov na úteku (Nálepka). Všetko sú to idoly neradostnej minulosti.

Poznajúc genézu našich idolov medzi falošné rečové zvraty by Francis Bacon nepochybne dnes zarátal aj značku SNP. Keby sa objektívne a z prvej ruky orientoval v našej histórii, iste by pokrútil hlavou nad obsahom slova „slovenské“, čudoval by sa výrazu „národné“ a ako racionalista by proti takejto mäteži pojmov povstal minimálne teoreticky.

Sentimentálny čechoslovakizmus

Zámerné skomolený pravopis v názve zábavnej relácie „Slovensko Česko“, ktorá bežala veľmi dlho v jednej komerčnej televízii, prekonáva všetko, čo sa doteraz podarilo prívržencom predstáv o kultúrnej závislosti Česka a Slovenska splodiť. Ani tatiček Masaryk, ani profesor Vážný, ba ani naivní hlasisti takú fantáziu pri čechoslovakizovaní našej krajiny nemali. Autori „Česka Slovenska“ v tom obludom názve obetovali na oltár objektivity všetko: logiku, gramatiku aj dijetiku, lebo od podobného znetvorenia reči sa musel dvíhať žalúdok aj slonovi. Apozícia prvých pádov v pomenovaní relácie, navyše bez pomlčky, jednoducho nemá v dejinách pravopisu páru. Dokazuje, že potomkovia idey našej podriadenosti zahraničiu sa len tak jednoducho nevzdávajú a postavajú sa aj na hlavu, len aby si svoju nepodarenú federáciu presnívali do konca.

Gramatická a pravopisná zvrátenosť v tom názve má, pravdaže, množstvo ďalších implikácií. Stojí za ňou prepracovaná stratégia synergických účinkov spievaného divadla obohateného žonglérstvom knítajúcich končatin a vražedne blikajúcich lúčov. Teda princíp súbežného atakovania viacerých zmyslov naraz. Pravdaže, s vytváraním podsíváním resentimentu národnostnej príbuznosti účinkujúcich.

Tvorcovia relácie samozrejme, dúfali a správne odhadli, že v piesňovej súťaži vyhrá Slovenka žijúca minimálne v Ostrave. Alebo Čech, čo má praotca zo strany maminnej tety z Abrahámovej Viesky na východnom Slovensku. Resentiment toho genetického vzťahu sa ľahko znásobil technickými fintami prevzatými z obchodných a mediálnych public relations. Nič to, že politická idea vytrčala rožky až priokato, celkom čitateľne, priamo, bez ostychu. Ved' národ už dávno prijal hru na dôverčivých slovenských hlupáčikoch a múdrych česko-slovenských zabávačov. Pohodlné prežitie zábavnej relácie vo federálnych papučkách a pri ešte stále pomerne lacnom českom pive vyrábanom u nás v licencií stojí nad všetkými záujmami a vypína sa nad krajinou ako spoločný federálny zákon.

Čo je z hľadiska stavu našej kultúry pozoruhodné a z hľadiska vývinu estetického vkusu skazonosné, je ochotná účasť domáceho umeleckého a režijného komparzu. Dá sa povedať, že ak ide o (české) koruny alebo (slovenské) eurá, vždy sa nájdú predajné duše ochotné zaprieť samy seba až za hranicu nespisovného blabotania slovensko-česko makarónčinou. Či už sú to plano mudrujúci vyslúžení speváci alebo utáraní chodboví obháňaci, ale najväčší úpadok kultúry veštia zástupy egocentrických synáčikov a dečrušiek papagájujúcich anglické odrhovačky. Sú to poväčšine deti slovenských rodičov, ktorí prihlásia dieťa hoci aj do pekla, len aby ho uvideli na obrazovke, keď tam už zmlada nestihli uvidieť seba. Celkový obraz je deprimujúci: Hmýria sa tam ctižiadosťivé tváre bez tváre, hľadajú tam poslednú príležitosť márnivci a samolúbi exhibicionisti - všetci túžia zviditeľniť svoju neschopnosť. A našli to pravé médium: V televízii sa z polovzdancov ľahko stávajú uctievané celebrity, z túlpassov protagonisty všeobecného záujmu, odtiaľto sa najúčinnejšie formuje pocitový svet národa pohodlne usadeného pred blikajúcou silikónovou debnou.

Žiaľ, takto sa formuje aj politická naivita národa, nielen estetický nevkus dneška.

BLAŽEJ BELÁK

(Pokračovanie z 5. strany)

A tie hádanky z priadok, nášho Janička (brata M. Števéčka - pozn. M. R.), to kúzlo domácich večerov a ovzdušie celej rodiny ma vedelo zachytiť, aby som svojou obetou stupňoval ich radosť. Keby som vždy bol doma a nemusel do sveta!“

O rok neskôr, keď už bolo o jeho službe Bohu a cirkvi rozhodnuté, zapísal si do denníka: „Tak je to na svete, jedni žijú z obety druhých, a ja som teda obetovaný. Tú obetu uvedomujem si v každej prítulnej domácnosti, pri každej skupinke veselých detí, vždy a všade, ale odháňam tú myšlienku ako jedovatého motýľa, lebo by ma rozbolela a odobrala mi silu k práci, ktorou mám osožiť iným. A z druhej strany ma vie veľmi rozbolieť bolesť rodičov, ktorých deti sú nevďačné, alebo ktorých deti sú lazármi. Och, mamičky a oteckovia, za akú cenu sa Vám dostáva titulu najkrajšieho na zemi - rodičovského titulu!“

službe Bohu - mu bola matka. Matku si nesmierne ctí a nevedel si predstaviť, že by ju sklamal.

*BOHU DO DARU
Zazvonil zvonček,
zahučal organ,
my šli sme k oltáru.
Mňa matka dala,
Bohu ma dala
do daru.
Svet azda plesal,
ja som smutný bol.
Matka plakala.
Búrkou z Kriváňa
dnes skotúľala sa
skala.*

Zapísané 19. 8. b. r. (1933)

Foto 6 Klerici+ped.jpg - Popiska pod foto: M. Števéček (v hornom rade 3. zľava) medzi bohoslovcami a peda-

V novej rodine: Zľava hore: nevlastný otec M. Michalko a M. Števéček ml., zľava dolu: brat J. Michalko a matka A. Michalková

O jeho voľbe povolania napokon rozhodlo poznanie života Terézie z Lisieux, ktorú vyhlásili za svätú iba desať rokov predtým. Vysokoškolskák Števéček o nej intenzívne študoval najmä francúzske pramene, písal do novin a prednášal svoje zistenia kolegom aj pedagógom v seminári. Napokon si ho Terezka svojou povahou a životom tak získala, že ku koncu svojich štúdií si zapísal do denníka oslobodzujúce vrúcne verše:

*Ježiško, Braček,
vdaka Ti,
že dal si mi Terezku malú za sestru,
budem iste šťastný
dávať z bohom tomuto semestru,
skúšam to pri maličkostiach
druhý deň,
príde skrze ňu milosti povodeň...*

(Neskôr o nej napísal a o dvanásť rokov aj vydal životopisnú knihu Svätica s ružami.)

To bola, pravdaže, len jedna, aktuálna inšpirácia. Ale dlhodobou - vlastne celoživotnou inšpiráciou k

gógmi v Spišskej Kapitule

Prekladateľská, publicistická a literárna činnosť

Tvorivé prostredie kňazského seminára v Spišskej Kapitule mu našťastie umožňovalo venovať sa viacerým záľubám, najmä písaniu. Bohoslovecká fakulta (podľa slov dobrého znalca kultúry slovenského východu a riaditeľa Slovenského rozhlasu v Prešove Antona Prídavku) vraj vtedy vychovávala viac spisovateľov než kňazov. Sám Števéček sa o tom v sedemdesiatych rokoch vyjadril v dotazníku pre Slovenskú akadémiu vied v Bratislave, že takmer každý pedagóg ich vysokej školy bol vtedy literárne činný. Zo spolužiakov M. Števéčka sa v literárnom svete stal najznámejším budúci profesor slovenčiny, redaktor, literárny vedec a kultúrny historik a kňaz Jozef Kútnik Šmálov.

Aj Martin Števéček bol popri teologických štúdiách literárne veľmi činný. Sledoval publikačnú činnosť našich i zahraničných vydavateľstiev, korešpondoval s nimi, písal recenzie,

Poznal, ktorá je jeho roľ'a

M. Števéček (vo 4. rade v okuliaroch) v sprievode seminaristov

úvahy, články, vlastné črty z dedinského života a veľa fotografoval. Za štúdií písal do mesačníka Rozvoj, vysokoškolského mesačníka Svoradov, do týždenníka Slovenský ľud, do denníka Slovák, do Tatranského Slováka, Kráľovnej ruženca, Kráľovnej mája...

Púšťal sa aj do prekladania. Už ako študent preložil z taliančiny (hoci ten jazyk neštudoval, ale dokázal si pomôcť latinčinou), dve knihy pod názvom Srdece a Hlava, ktoré mu v roku 1936 vydal Ján Smrek u L. Mazáča v Prahe. Prvá z nich dosiahla až tri vydania, vyšla nielen v Prahe, ale potom ešte v rokoch 1943 a 1945 v Bratislave. Prekladal z taliančiny, latinčiny, francúzštiny a nemčiny, neskôr popri zamestnaní vyštudoval aj ruštinu. Venoval sa najmä prekladaniu kníh pre deti, ale siahol aj po románe pre mládež a po dvoch románoch pre ženy, ktoré pre vojnovú krízu nemohli vyjsť knižne, no na pokračovanie vychádzali v týždenníku Nová žena.

Ako publicista napísal stovky článkov a nie zanedbateľných. Boli väčšinou rozsiahle, signalizujúce Števéčkove hlboké vedomosti v rôznych oblastiach. Písal o prírodných krásach, folklóre, kultúre, vzdelávaní, cestovaní, ekonomickom podnikaní aj vykorisťovaní, sociálnej nespravodlivosti, o živote ľudí, pretĺkajúcich sa životom na okraji ľudskej spoločnosti, ale aj o závažných spoločenských a politických problémoch. Napr. v článku Za pokoj a chlieb, ktorý možno s rovnakou aktualnosťou uverejniť aj dnes, píše: „Pokoj a chlieb! To sú dve najpálčivejšie starosti dnešnej doby. Ide o pokoj svetový, ktorý mal byť drahým zaplateným ovocím svetovej vojny. Lebo pokoj je potrebný k životu ľudskému ako soľ. Bez pokoja niet istoty v práci, v podnikaní, v kultúrnej tvorbe...“

Je žalostnou skutočnosťou, že máme ešte trištvrte milióna nezamestnaných. To je najboľavejšia rana nášho verejného života. Spolu je tento zjav aj krvavou obžalobou doterajšej svetovej hospodárskej sústavy, že sa prenecháva priveľká voľnosť mocným tohto sveta, aby tučneli na úct chudobných.“ M. Madačov: Za pokoj a chlieb. In Slovenský ľud, r. 16, č. 24, str., 272 (10. 6. 1936).

Pritom neobviňoval len vládu špičky; videl, že krivdy často prenikajú do života preto, že úradníci vyžadujúci realizáciu zákonov uplatňujú sebeckú prax, pričom obchádzajú či zneužívajú zákony tak, ako to práve vyhovuje im a ako je im pohodlnejšie. Preto: „Pravdou je, že ryba smrdí od hlavy, ale... našou vinou náš verejný život smrdí aj od nôh!“ (M. Števéček Od hlavy ryba smrdí v týždenníku Slovenský ľud, 1934, r. 14, č. 40, s. 554)

O rozsahu jeho publikačnej činnosti v novinách, časopisoch, zborníkoch a kalendároch svedčí veľké množstvo mien, skratiek a značiek, ktoré používal: Martin Števéček (chybou tlačiaru i Martin Štefček,) M. Števéček, M.Š., M.S., (M.Š.), mš., mš., (mš.), (mč.), -mš-, šm, emeš, Emeš, M.Š.L., M.Š.Lipták, Lipták, Liptovčan, maroš, -maroš-, Martin, Maroš Madačov, M. Madačov, (mm), -mm-, Marián Kríž, Miro Kríž, Marián Dolinský, M. Dolinský, Marián Malina. Ich množstvo zapríčinilo, že ostal za nimi ukrytý. Mnohokrát ani rodina, ani odborníci o všetkých značkách nevedeli a nevedia, a tak do dnešných čias ostáva málo poznaný.

VYSVÄTENÝ ZA KŇAZA

Za kňaza bol vysvätený na sviatok sv. Petra a Pavla 29. júna v Katedrále sv. Martina v Spišskej Kapitule. Ešte tri ho-

diny pred obradom bol schopný koncentrovať sa na vytvorenie básne:

*Bože Trojjediný,
o 3 hodiny sa stanem kňazom.
Som ako mladá matka v nádeji.
Na vinici tvrdé sú stráne a mozole.
Ty, Kriste, skuj mi srdce
do storakých obručí.
Žehnaj ma - chcel bych prosit'
ale Ty ma, viem, požehnáš i bez
pýtania.
(Z denníka 29. júna 1936)*

O týždeň mu rodáci vo Východnej pripravili primičnú slávnosť. Nikto si nepamätal, že by bol z ich obce pochádzal katolícky kňaz, a tak o ňom písali aj do novin ako o prvom. Hoci katolíkov žila vo Východnej popri evanjelikoch len jedna pätina, hostí sa zišlo toľko, že by sa neboli pomestili do východnianskeho malého kostolíka, preto sa primičná sv. omša konala vedľa kostola pod holým nebom. Našťastie bolo nádherné počasie. Martina prišla domov odobrať od rodičov veľkú procesia, ktorá si ho v zelenom venci nesenom bielymi družicami odviedla cez dedinu k obojstrannému stolu do tieňa líp. Vedel si tú scénu predstaviť už dopredu, a tak ešte pred skončením štúdia napísal o nej báseň (ale len pre seba, nikomu ju nedal):

*Na svadbu idem.
Zahrajte skladby.
Zásnuby - túžba.
Kristus ženich,
ja družba
a duša moja nevesta.
O Pane, príd' už na pomoc v boji
daj mi milosť prsteň zlatý,
čo budem s Tebou večne
spätý,
čo budeme večne svoji,
svoji.
(zapísané 24. apríla o 6.50 ráno)*

M. Števéček (v hornom rade 3. zľava) medzi bohoslovcami a pedagógmi v Spišskej Kapitule

PRVÉ BRÁZDY ZA PLUHOM

Hneď po vysviacke mu pán biskup Ján Vojtaššák poslal „dišpenz“ okamžite nastúpiť za kaplána v spišskej dedine Letanovce. Prvé mesiace boli kruté. Veľa práce, odtrhnutosť od priateľov i rodiny a takmer úplné zastavenie jeho prekladateľských, literárnych i publikačných činností. Ale keď si zvykol na robotu i na ľudí, našiel tam veľmi prajnú pôdu pre svoje rozsiahle účinkovanie a bohaté bane národopisných skvostov. Dedina bola ako jedna rodina. Žila veľmi družne a kultúrne. Hlavným kultúrnym činiteľom bola fara a s ňou v jednote aj škola, učiteľský zbor, mládež... Spoločne usporadúvali rozličné slávnosti, divadlá, akadémie, majálesy. Zdá sa, že najmä Števkovou zásluhou sa v školách (farnosť mala aj filiálky) i v rodinách odoberalo veľa novín a časopisov. „V Letanovciach číta sa veľmi mnoho.“ napísal do prvej publikácie, ktorú vytvoril na miestnej pôde. „Do obce chodí vyše 300 ... rozličných náboženských, národných, poučných mesačníkov, týždenníkov, denníkov... : r. 1920 Letanovčania odoberali len 52 čísel časopisov, r. 1930 - 83, r. 1938 - 228 a r. 1939 už 300! V každom dome je nejaký časopis, kalendár, poučná zábavná kniha...“

A pritom ani ich ľudové zvyky nič nestrácali na irečivosti: „... ľudové zvyky patria ku práci každodennej a práca patrí ku zvykom. Patria spolu ako základy a pozemok k budove, ako stromy k záhrade, ako slávik k letnej noci, ako obrázok ku knihe... Letanovce sú ešte vždy svojráznou gazdovskou dedinou. Letanovská pôda je zemou chleba, zvykov a piesní, lebo keď sa telo nasýti, i srdce a duša pýtajú svoje... Kým zručné ruky pracujú na každodennom chlebkovi, ani umný um nezaháľa, srdce tiež hľadá si

dat' do okna fary, aby sa poslucháči pomestili do farskej záhrady; písací stroj a magnetofón používal na zachytenie irečivých ľudových slovných i spevných prejavov; fotoaparátom a filmovacou kamerou zvečňoval sviatočné i „piatočné dni“ stoviek ľudí. Asi žiadna dedina na Slovensku v druhej polovici tridsiatych a začiatkom štyridsiatych rokov nemá tak podrobne slovom i obrazom zmapovaných obyvateľov a ich život, ako Letanovce.

NÁRODOPISNÁ PRÁCA

Martin Števkovec mal u Letanovčanov nielen otvorené dvere, ale aj srdcia. Vo veľmi krátkom čase vďaka ich ochote zozbieral a literárne spracoval letanovské celoročné zvykoslovie. V roku 1939 jeho monografia Rok v Slovenskom raji vyhrala národopisný súbeh Miestneho odboru Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi a o dva roky neskôr ju matičné ústredie dalo tlačiť v martinskej Novej knižnici. Škoda, že takmer pol stovky kvalitných fotografií, ktoré M. Števkovec s prácou do Martina poslal, matičný referent Jozef Cincik nechal nahradiť kresbami Františka Kudláča. Našťastie početné negatívy a rezervné autorove pozitívny sa po rokoch našli, ba mnohé už boli aj prezentované na viacerých výstavách a v tlačí. Vďaka objavu etnografa Jána Botíka, vďaka vydaniu jeho knižnej publikácie Letanovce - Odkaz Maroša Madačova, aj vďaka viacerým výstavám, usporiadaným v Martine, Čadci, Bratislave z iniciatívy profesora Jána Botíka, aj z iniciatívy ďalších bádateľov z Martina, Bratislavy i z obcí Hubová a Východná začína sa po vyše polstoročí odhaľovať, že Martin Števkovec bol po Pavlovi Socháňovi a Karolovi Plickovi našim najvýznamnejším národopisným fotografom, ba vlastne druhým sloven-

denníku Slovák. Mala úspech - redakcia Slovák seriózne pripravovala aj knižné vydanie, ale „pre frontové udalosti k tomu nedošlo,“ napísal autor po rokoch do dotazníka Slovenskej akadémie vied Bratislava. Zachovala sa o tom aj korešpondencia autora s redakciou.

V čase letanovského účinkovania vystupoval Martin Števkovec so svojimi folklórnymi pásmami a odbornými prednáškami viackrát v Slovenskom rozhlas.

Profesionálnym spracovaním národopisného materiálu v oboch monografiách, krásnou umeleckou štylizáciou autorských komentárov, s múdrym filozofickým nadhľadom v prístupe k národopisnému bohatstvu a kvalitou i rozsiahlosťou fotografickej i filmovej dokumentácie sa Martin Števkovec zaradil medzi najvýznamnejších slovenských národopiscov v dejinách Slovenska.

LITERÁRNA PRÁCA

V Letanovciach sa mu podaril aj iný literárny „kúsok“. Na radu svojho „principála“ pána farára Eduarda Gazdika (ktorý mal tiež blízko k literatúre) zozbieral staré kresťanské legendy, svojky ich prerozprával a vydal v Spolku sv. Vojtecha v Tmave. Kniha dostala názov Pri vianočnom stromčeku a stala sa najúspešnejšou zo všetkých Števkovecových kníh, o čom svedčí aj to, že do dnešných čias sa dočkala až štyroch vydaní v troch slovenských vydavateľstvách (1942, 1948, 1990, 1996). Bola zakaždým rozpredaná a čitateľský záujem o ňu opäť stúpa.

Pre očividnú úspešnosť a schopnosti tohto mladého kňaza chcel ho pán biskup poslať na ďalšie štúdiá, aby ho mohol potom poveriť dôležitejšími diecéznymi úlohami. Martin Števkovec sa však skromne a opatrne zdráhal. Nie z pohodlnosti, ale pre túžbu dokončiť rozrobené diela. Pán biskup nenaliehal, ale takmer každoročne ho poveroval kaplánskou výpomocou aj v iných mestách: v roku 1937 v Námestove, 1938 v Poprade, 1940 v Hnilčíku, 1941 v Kežmarku, 1943 v Hrabušiciach, čo Števkovecovi odoberalo veľa síl a času. Až raz - v roku 1943 prišlo poverenie biskupa, aby letanovský kaplán aj bez dodatočných štúdií zaujal stoličku konzistoriálneho notára a biskupského tajomníka v Spišskej Kapitule. Smutné bolo lúčenie s Letanovčanmi, kde našiel ich všestranne talentovaný duchovný buditeľ toľko krásy, otvorených duší a životnej radosti ako nikde inde.

PRÁCA NA BISKUPSKOM ÚRADE

ského pôvodu, pretože Karol Plicka pochádzal z Čiech.

Martin Števkovec fotografoval už ako študent od roku 1927, keď vyvolával na sklo, ale kvalitné snímky vo veľkom množstve vznikali až od jeho letanovských čias, keď si kúpil „najkvalitnejší fotoaparát aký sa dal zohnať“ a keď začal aj filmovať. Slovenské národné múzeum v Martine zatiaľ získalo iba malý zlomok jeho fotografií a filmov, ostatné (ďalšie stovky fotografií, 30 ďalších filmov - napr. z pohrebu biskupa Jána Vojtaššáka - a okolo 3700 záberov na diafilmoch) sú zatiaľ u príbuzných a po rodinách obcí, kde účinkoval a niektoré boli už viackrát publikované bez označenia skutočného autora.

Okrem monografie Rok v Slovenskom raji pripravil Maroš Madačov na vydanie aj monografiu Detský rok v Slovenskom raji. Vychádzala od 21. novembra 1943 do 27. augusta 1944 v

ADMINISTRÁTOROM V RUŽOMBERKU

Po vojne sa postavenie kňazov v krajine začalo rýchlo zhoršovať. Už v máji 1945 prvýkrát zatkli biskupa Jána Vojtaššáka a v tom istom roku aj ružomberského dekana Jána Ferenčíka. Keď Národný súd v Bratislave v roku 1946 odsúdil Jána Ferenčíka do väzenia, (kde neskôr umrel), Martina Števkovec menovali na jeho miesto do Ružomberka za dočasného správcu fary. Musel to byť veľký šok pre človeka, ktorý miloval pokojnú prácu na vidieku a úprimné dôverlivé prostredie. Odrazu sa stal zodpovedným duchovným v priemyselnom meste, v politicky najsledovanejšej fare Slovenska. Aj napriek tomu mal odvahu pozdravovať zatkutého Jána Ferenčíka, písať mu listy do väzenia či prijímať od neho cenzurované odpovede. Kým sa ešte dalo, vydával aj v politicky „odduchovňovanom“ meste ďalšie svoje knižky. V roku 1948 vyšlo v nakladateľstve LEV druhé upravené vydanie už spomínanej knihy Pri vianočnom stromčeku a v nakladateľstve Kráľovná mája životopis svätej Terezy Ježiškovej Svätica s ružami. To však už bola posledná kniha, ktorá mu za jeho života vyšla, lebo publikovať mu zakázali.

M. Števkovec privádza prvoprijímajúcich do hubovského kostola

V Hubovej strávil plného štvrtstoročia, kým unavený, chorý a slepnúci neodíšiel na penziu do Ružomberka. Ale ani tam si zaslúženého odpočinku neužil - rok po smrti svojej matky, ktorá umrela vo Východnej roku 1979 - odobral sa v pozdnej jeseni - 4. novembra 1980 - aj on zo svojej zúhorenej role do večnosti.

Básnik Janko Silan napísal mŕtvemu priateľovi pokojný, vyrovnaný príhovor vo veršoch plných múdrosti zreleho života, ktoré zaň nad otvoreným hrobom ružomberského cintorína prečítal druhý Števkovec priateľ spod Vysokých Tatier - katolícky pán farár zo Števkovej rodnej dediny Janko Kováč:

STRIEBORNÝCH 25 ROKOV V HUBOVEJ

Čo ako bol Martin Števkovec tichý, nevybojný, predsa sa ho režim bál a v roku 1953 ho odsunul z Hlinkovho mesta na dedinu dolného Liptova do Hubovej. Aj tam ho štátna bezpečnosť prenasledovala, kontrolovala, odvádzala na ostrejšie výsluchy do Ružomberka a odvádzala vrecia kníh i rukopisov. Trpel neraz aj za ďalších aktívnych hubovských kňazov, najmä za smelého profesora Štefana Olosa, ktorý ako „cestár“ a „stavbár“ dokázal saleziansky a kultúrny pôsobiť aj na „zelenej lúke“. Lenže aj keď pán farár Števkovec nesmel publikovať a verejne vystupovať, nechýbal ako tichý, povzbudzujúci a fotografujúci podporovateľ ani na jednom významnom kultúrnom podujatí, na žiadnom divadelnom predstavení či koncerte, vyučoval a rozdával lásku v školách, mali ho radi v každej domácnosti. Zo skromnosti a preto, aby nerušil domácu spevácko-hudobnú prax, prácu domácich kantorov a dirigenta Š. Olosa, nikdy sa nepriznal, že hudbe rozumie a hrá na piatich hudobných nástrojoch. No v jeho kostole, vo famosti po domácnostiach a v kultúrnom dome sa nacvičovali a zneli také skvelé skladby a piesne, s ktorými jeho farníci (pravda pod taktovkou dirigenta Štefana Olosa) víťazili v celonárodných súťažiach a reprezentovali Slovensko aj v zahraničí - v Bulharsku, Francúzsku, ba dokonca až na chóre Chrám sv. Petra v Ríme, kde nikdy v histórii miešané zbory so ženskými hlasmi nezneli. Stal sa nielen o duchovnú krásu a čistotu svojich veriacich, ale aj o praktické záležitosti: ochranu veže kostola, strechy, múrov, malieb majstra Hanulu, o zabezpečenie hod-

notnej umeleckej okennej vitráže sv. Cyrila a Metoda od európsky známeho majstra Mikuláša Klimčáka, riešil jazykové otázky slovenskej liturgie s Jozefom Kútnikom Šmálovom a jazykovedcom Ľudovítom Novákom, sobášil v hubovskom kostole zakladateľa farebnej ilustrácie na Slovensku Jaroslava Vodrážku...

V Hubovej strávil plného štvrtstoročia, kým unavený, chorý a slepnúci neodíšiel na penziu do Ružomberka. Ale ani tam si zaslúženého odpočinku neužil - rok po smrti svojej matky, ktorá umrela vo Východnej roku 1979 - odobral sa v pozdnej jeseni - 4. novembra 1980 - aj on zo svojej zúhorenej role do večnosti.

Básnik Janko Silan napísal mŕtvemu priateľovi pokojný, vyrovnaný príhovor vo veršoch plných múdrosti zreleho života, ktoré zaň nad otvoreným hrobom ružomberského cintorína prečítal druhý Števkovec priateľ spod Vysokých Tatier - katolícky pán farár zo Števkovej rodnej dediny Janko Kováč:

JANKO SILAN: SLOVO NA ROZLÚČKU S VDP. MARTINOM ŠTEVKOVOM

Čo vidíme my, nie je pravda,
kým sme slepi.
Najlepšie predsa vidí za nás iba Boh.
Nás nájde ako kvietky
aj v tej pusteji stepi,
už dobre poučených
v božích zákonoch.

Aj svätý Martin múdry bol, veď nepil,
roznášal podarúčky v plášťoch, v batohoch.
Teš sa s ním a buď šťastný v nebi,
kam kráčame my opustení v závejoch.

Áno, už je tu prvý biely sneh,
v Slovenskom raji pustota, lež sladká.
My nie sme ani v smrti bez útech,
nás vedie dobre Božia Matka -

Sedembolestná neopúšťa verný ľud,
úbohá moja duša zajasala:
že iba Bohu patri jej i naša chvála

za život pozemský, tvoj, za tvoj ľud.
Je živá naša nádej, z mŕtvych vstala.
V Kristovi chváľme tvoju šťastnú púť.
Važec 7. novembra 1980

Spracovala
MÁRIA RAPOŠOVÁ

M. Števkovec odvádzajú počas primícií družice v zelenom venci z rodičovského domu

ulahodiť. A tak pri práci na poli a lúke, vo dvore a stodole, v izbe pri kúdeli zrodili sa a rodia sa letanovské piesne a zvyky... Letanovce sú najzachovalejšou dedinou na širokom okolí. Raj, ľudový raj, i keď vraj len na pohľad.“ (M. Madačov: Rok v Slovenskom raji)

Mladý kaplán si zo zárobkov a honorárov za preklady, ktoré robil ešte za študentských čias, ale pokračoval aj za kaplánovania, postupne nakupoval pre dedinu nevidané veci - bicykel, motorol, rozhlasový prijímač, magnetofón, gramofón, harmoniku, lepší fotoaparát, filmovaciu kameru, premietač pohyblivých obrázkov... Vďaka svojej činnosti, láskavej povahe a vďaka spomínaným moderným „zázrakom“ sa dostal ako prirodzená a vážená autorita do centra kultúrneho diania farnosti. Harmonikou tešil srdcia detí v školách aj dospelých na kultúrnych podujatiach; rozhlasový prijímač musel vykla-

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214,

e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Milí krajanovia, sestry a bratia, prihovára sa k Vám z diaľok priestoru a z hĺbok času Štefan Polakovič, jeden z členov slovenskej generácie, vyštudovanej po prvej svetovej vojne, ktorú historik Jozef Jablonický nazval dekapitovanou, násilne vyradenou z verejného života slovenského hneď po prevzatí moci českými marxistami v roku 1948.

Všeličo sa o mne popísalo a pohovorilo, len málo pravdy. Bol som režimom zakádrovaný ako nacista. Já som knihu Slovenský národný socializmus nenapísal, aby som šíril nacizmus. Napísal som ju s úmyslom hodiť na smetisko našich duchovných dejín slovenský národný socializmus. To si z knihy vyčítá ten, kto číta medzi riadkami. Od vymyslenej viny nacizmu má v mene národa rozhrášil ateista Teodor Miinz, ktorý si dôkladne moje texty preštudoval a následne v 12. čísle v r. 1995 v časopise Filozofia napísal: „Kresťanský filozof Polakovič sa od novopohanského nacizmu hneď od začiatku dištancoval ... *Expresis verbis* sa proti nemu obrátil v brožúre *Warum eine freie Slowakei?* (Prečo slobodné Slovensko?). Bolo to najostrejšie odsúdenie nacizmu za slovenského štátu.“

Keby všetci slovenskí politici, intelektuáli, publicisti a novinári boli len v službách pravdy, ako ním je exmarxista Miinz, Slovensko by sa rýchlo zmenilo z hrzoviska na krajinu vzájomnej úcty a demokratického spolunažívania.

Odpúšťam zo srdca všetkým, čo mi krivdili, a prosím za odpustenie všetkých, ktorým som ukrivdil. A za nesplnené očakávania, ktoré boli do mňa vložené, prosím o milosrdenstvo u Boha dobroty, v ktorého som veriť neprestal a ktorému za dar viery každý den ďakujem.

Rodiskom mojím je Chtelnica, slovenské sídlo hlboko zasadené do dejín nášho národa hneď od začiatku našej starodávnosti. Tam som sa naučil v mojom detstve milovať reč mojej matky. Tam pri pasení kráv okolo Plešivej som sa naučil milovať prírodu v bielom ruchu zimy, v jamom pučaní kvetov po záhradách a na úbočiach, v zlatých záhonoch pšenice a jačmeňa a v jesennom žiarení farieb stáročných dubových a bukových lesov, ktoré už dnes nejstujú, lebo boli hneď po vojne predať do Nemecka za obrábacie stroje pre český priemysel.

Pyramída na Plešivej mi bola rozhladnou ku Trnave, kam ma čosi vábilo a dnes neviem, či som dobre urobil, že som sa dal zlákať.

V mojom rodisku som sa naučil milovať svoj národ tak jednoducho, ako sa Chtelníčanovia vždy Slovákmi cítili vo vedomí svojho pevného uzemnenia na pôde našich predkov.

Chtelnica moja, obraz mojej otčiny, raj môjho detstva a mladosti, pilier mojej bytosti, zasadený hlboko do dejín môjho rodu. Bez teba by sa prepadlo vo nič aj to málo, čo som.

Tam načerpané národné povedomie som nosil v sebe na gymnáziu v Trnave, chodilo so mnou na univerzitu a dozrelo vo mne pri návrate z cudziny pri otvorení snemu autonómneho Slovenska 18. januára 1939, keď som sa rozhodol napísať knihu K základom slovenského štátu.

Od Štúrovho vyhlásenia našej nezávislosti od Maďarov dejinne sme speli k vlastnej štátnej samostatnosti, nevediac, kedy k nej prídeme.

Toto naše čisté organické zrenie k štátnosti bolo prerušené surovým Hitlerovým zásahom do našich vecí cez alternatívu: buď vlastný štát, alebo rozdelenie medzi tri susedné štáty. Mohol snem privoliť k deleniu Slovenska? Rozhodnutie mohlo byť len jedno, a preto, snem odpieval Slovensku štátnu samostatnosť 14. marca 1939. Samostatnosť, po ktorej sme túžili, museli sme prijať z neželanej ruky. Aká to protirečivá hra histórie!

I keď naša samostatnosť bola obmedzená nám nanútenou ochrannou zmluvou s Nemeckou ríšou (Brežnev neskôr v pomere k satelitným štátom používal pojem obmedzenej zvrchovanosti), predsa nám len zostal veľký priestor pre rozvoj

našej kultúry, pre úspešné národné hospodárstvo, na zvýšenie životnej úrovne ľudu a ostal národu po nej historicky dôležitý dôkaz, že si vieme spravovať svoje vlastné veci lepšie, než nám ich môže spravovať cudzinec.

Tento poznatok národ uložil do svojho vnútra a nosil ho v sebe až k najbližšej príležitosti.

Nám, prvej vyštudovanej generácii, slovenská štátnosť vošla do krvi. Žanov to za nás v cudzine povedal: „Nadšením nám vzbĺkla tvár / krok nám zdnel odvahou a hrdosť hnala ruky k dielu / sformovať z bludisk cestu k cieľu.“

Pre nás slovenská štátná samostatnosť bola najvyšším životným vyjadrením nášho národa, ktorému sme chceli žiť, a tak prispieť k budovaniu našej budúcnosti.

Tí, čo sme odišli do cudziny v r. 1945, vzali sme si so sebou myšlienku štátnej samostatnosti s úmyslom presvedčať svet o práve Slovákov na vlastný štát. Len málo z nich sa dožilo demokratickej Slovenskej republiky, ktorá bola ich veľkým životným snom.

Vtedy za daných okolností sme cítili zodpovednosť za životné záujmy národa, bez ktorých sa nemôže nijaký národ organicky vyvíjať a medzinárodne zviditeľňovať.

Lenže koleso dejín sa krútilo ďalej. Nebolo súdené Slovenskej republike, aby pretrvala v dejinných zmenách. Veľmocí rozhodli o jej osude a s ňou o osude nášho národa, na ktorého želania nik nebol zvedavý a ani ich nechcel poznať. Geopolitické prostredie, ktoré jestvovalo pri vzniku prvej Slovenskej republiky, bolo vymenené iným politickým prostredím omnoho horším, aspoň pre náš národ, ako to neskoršie udalosti dostatočne potvrdili a jeho obete ešte medzi nami žijú.

Nakoľko sa vyčerpali možnosti prežitia našej prvej republiky a vláda nemala nijakú alternatívu, iná garnitúra činiteľov hľadala východisko pre záchranu tých istých životných záujmov, ako ich mali na zreteli poslanci snemu 14. marca 1939. Zachrániť tieto záujmy bolo programom povstania, nech sa akokoľvek líšili predstavy o politickom položení národa. To, čo nebolo v programe povstania, to do povstania nepatrí. To hovorím preto, lebo do povstania sa vpašovali veci, ktoré životné záujmy nášho národa poškodili.

Čechoslovakisti boli za obnovu benešovského Československa. Komunisti po odmietnutí Slovenskej sovietskej republiky Moskvou, vynútili na Benešovi Košickú dohodu, ktorej obsahom bol určitý druh slovenskej štátnosti v rámci vtedajších politických možností. Demokrati by boli prijali autonómiu Slovenska z r. 1938.

Ani jeden z týchto cieľov povstania sa neuskutočnil v dôsledku česko-marxistickej revolúcie z r. 1948. Z benešovského československa neostalo nič okrem nenávisťi proti slovenskej štátnej samostatnosti.

Košická dohoda po slovenskými komunistami prehratých voľbách a po troch pražských dohodách v r. 1946 ostala len zdrahom papiera ako svojho času Pittsburská dohoda. A o autonómii Slovenska nemohlo byť ani reči.

Je historickou skutočnosťou, že povstanie bolo zneužitá a znetvorený bol jeho pôvodný program českými marxistami za pomoci jednej časti slovenských komunistov. Z povstania sa urobila legenda, ktorá každým rokom rástla. Legenda vyfabrikovala obraz povstania podľa politických predstáv českých marxistov.

Českí marxisti pod zámienkou fašizmu vojnovkej republiky vložili do balíka povstania Benešovu nenávisť proti slovenskej štátnej samostatnosti. Nastalo pomstnenie sa na jej predstaviteľoch. Na prvom mieste celú mladú generáciu poslali do žalárov, koncentrákov, baní a vylúčili ju z verejného účinkovania na celý život. Nadväzne dali sa do prenasledovania státisícov jednoduchých členov Ľudovej strany s úmyslom vykoreniť v národe vôľu k vlastnému štátu. Napokon pod zámienkou buržoázneho nacionalizmu poslali do väzenia tých komunistov, čo snivali o slovenskom štáte.

A nepochodili dobre ani sami vo-

jiny! Kvôli iným národom ako politikum, aby sme mohli uplatňovať svoj nárok medzi inými národmi; ale aj kvôli vlastnému zmyslu, lebo sme vedeli, že zmysel národa je uložený v čase, práve tak v minulosti ako v budúcnosti.“

A zase sa len krútilo koleso dejín a naskytila sa príležitosť dať život myšlienke slovenskej štátnej samostatnosti, čo sa stalo v podobe demokratickej Slovenskej republiky. „Národ sa stretol sám so sebou“, napísal Milan Rúfus.

Táto republika je prirodzeným domovom nášho národa. V nej je náš národ doma. Je našou povinnosťou „oneskorené dohoniť a zdzužiť zvnútra“, k čomu vyzýval v šesťdesiatych rokoch Daniel Rapant.

Máme korene zasadené hlboko v dejinách Európy, len nás o ne okrádali. Opierajúc sa o povedomie našej starodávnosti, usídlení na pôde našich predkov ideme si cez našu demokratickú republiku vyberať nám patriaci podiel na novodobých dejinách Európy. Nesmieme sa vyhnúť tomuto historickému volaniu. Štát národa zúčastneného na utváraní Európy nemôže a nesmie zostať mimo zväzu európskych štátov. Inak nám hrozí nebezpečná izolácia!

Naša súčasná republika znamená koniec všetkým špekuláciám okolo „slovenskej otázky“, lebo nijaká slovenská otázka viac neexistuje. Demokratická Slovenská republika je našim definitívnym domovom.

Je ona mostom nad našou nedávnou minulosťou a výzvou k národnej súdržnosti, ku ktorej napomínal nás Daniel Rapant.

Je dnes nezmyslom vytykať prvej republike jej zrejme nedokonalosti a oháňať sa tým, že nebola demokratickou. Nebola bez nedostatkov a nebola demokratickou ani Slovenská socialistická republika. Obidve tieto doby našej štátnosti boli takými, akými mohli byť za daných nášmu národu nanútených okolností.

Neboli dokonalými chrámami práva, spravodlivosti a ľudskosti. Tým chrámom môže byť len demokratická Slovenská republika, ktorá bude takou, akou ju urobíme my všetci spoločne.

Aby prvá republika a povstanie prestali deliť národ a oslobodiť jeho štát, nech povstaleckí Slováci priznajú prvej republike úlohu zachraňovať životné záujmy národa a stúpenci štrnásteho marca nech priznajú povstalom najlepšiu vôľu zachraňovať za daných okolností isté životné záujmy národa. Ako sa to jedným i druhým podarilo, to prenechajme historikom. My, dnes žijúci venujme sa prítomnosti a budúcnosti dnešnej Slovenskej republiky.

Priznám sa, že celý život som odsudzoval povstanie, lebo som bol senzibilizovaný len jej prítomnosťou a budúcnosťou. Vzájomné uznanie dobrej vôle slúžiť záujmom národa by prispelo ku znášanlivosti, bez ktorej je nemožné zabežovanie mechanizmov demokratického zriadenia štátu.

Dobrotou demokracie náš národ nepoznal ani za Uhorska, ani za Československa.

Je ľahšie vyhlásiť demokratickú republiku, ako dať jej demokratickú náplň. Ale tu jej musíme dať. Za pár rokov samostatnosti sa sice urobilo mnoho, tak mnoho, že svetové ekonomické odborné časopisy hovoria o slovenskom

zázraku. Ale chýba nám veľa. Chýba nám, bez našej viny, tradícia občianskeho života v demokracii.

Demokratickým musí byť nielen fungovanie štátneho aparátu, lež aj jednotliví občania sa musia stať presvedčenými demokratmi, čo sa musí prejavovať aj správaním.

Mnohí ľudia prehodili kabát, ale spod neho trčí stará optika a spôsoby. To je celkom zjavné v žurnalistike.

Ku demokracii sa pripravuje človek, keď si uvedomí mravnú zodpovednosť za spoločnosť, ktorej je členom.

Demokracia znamená spoluprácu na spoločnom dobre. Konat' proti nemu, znamená rozleptávať samé základy spoločnosti.

Demokracia znamená službu pravde. Štvanie, lži, polopravdy, výmysly a pravdou nepodložené informácie utvárajú ovzdušie boja všetkých proti všetkým, čím sa spoločnosť stáva hrzoviskom.

Demokracia znamená úctu k mienke iných, čoho výsledkom je pluralistická spoločnosť.

Demokracia predpokladá dialog, čím sa líši od diktatúry. Výsledkom dialogu je znášanlivosť.

Demokracia znamená úctu k ľudskosti. Sme národom priamo ustanoveným na ľudskosti. Za takých nás cudzinci už v dávnych časoch pokladali a to dnešní návštevníci Slovenska na nás obdivujú. Z našich dejín vyplýva, že sme národom povolaným utvoriť vzor ľudskej a demokratickej spoločnosti pre všetkých občanov našej republiky.

Slovensko moje, otčina moja, ďaleká a blízka, krásna si ako raj! Ale ešte krajšou sa staneš, otčina moja, keď dosiahneš bratské spolunažívanie v ľudskosti všetkých svojich občanov.

Máš k tomu všetky predpoklady, otčina moja, lebo národ náš vo svojej čistej ľudskosti vždy túžil po pravde, práve a spravodlivosti.

Bože, svetov mocný Pane, žehnaj národu nášmu a jeho demokratickej republike!

V tomto duchu vás všetkých, drahí krajanovia, srdečne pozdravujem a žičím žiarivú budúcnosť nášmu národu a jeho republike.

ŠTEFAN POLAKOVIČ

BIOGRAFIA:

Dr. Štefan Polakovič (* 22. november 1912, Chtelnica - † 29. november 1999, Buenos Aires) slovenský filozof kresťanskej orientácie, stúpenec a rozvíjateľ katolíckej novotomistickej filozofie podľa príkladu M. Blondela, P. Teilhard de Chardin, J. Maritaina, ideológ slovenskej štátnosti, významný predstaviteľ slovenského povojnového exilu a publicista. V Ríme študoval teológiu a filozofiu, kde získal doktorát teológie (1938) a doktorát filozofie (1942). V roku 1944 bol profesorom filozofie na Slovenskej univerzite (dnes UK). Interpretoval ideológiu Dr. Jozefa Tisu a slovenského nacionalizmu v intenciaciach katolíckej filozofie. V roku 1940 sa pričínal o založenie Filozofického odboru Matice slovenskej a o vydávanie prvého slovenského filozofického časopisu, kvartálnika, Filozofický zborník, ktorý vychádzal až do roku 1950. Pred príchodom Červenej armády emigroval do Rakúska, odtiaľ do Bavorska a koncom roku 1945 s matičnou skupinou do Talianska. V roku 1947 emigroval do Argentíny, kde najprv pracoval ako bankový úradník a neskôr si vybudoval prosperujúci elektrotechnický podnik, ktorý sa však v dôsledku krízy neudržal. V publicistike sa zamerával najmä na problematiku národa, osobitne slovenského. Hojne publikoval nielen v slovenských ale aj v španielčine a taliančine v oblasti filozofie, politológie, politických dejín a etnografie do početných slovenských ako aj inojazyčných časopisov a zborníkov v zahraničí. Vypracoval sa na poprednú osobnosť juhoamerickej kultúrnej, najmä filozofickej komunity. Rozvíjal priateľstvo s významným argentínskym spisovateľom Ernestom Sábatom. Po roku 1990 udržoval čulý styk so slovenskou kultúrou a aj s Kultúrou.

Pozdrav Dr. Štefana Polakoviča

Slovenskému národu

pri príležitosti jeho 85. narodenín (1997), aktuálny aj v roku jeho nedožitej storočnice

covia povstania ako bratia Veselovci, Ursíny a iní.

Netreba vari spomínať, že do programu povstania nepatrilo ani prenasledovanie cirkví a ani násilné šírenie ateizmu.

Napriek všetkému prenasledovaniu národ sa znovu vracal k myšlienke štátnej

self-samostatnosti. Ona žila ďalej v útrobach národa, čo sa ukázalo za odmienu šesťdesiatych rokov. Vtedy vyšla na svetlo Božie a vynutila si Slovensku socialistickú republiku, vybavenú širokými politicko-právnymi a hospodárskymi právomocami. Vošla do platnosti 1. januára 1969. Trvala však len dva roky. Koncom decembra r. 1970 bola pozbavená českými marxistami všetkými právomocí protiústavnými dekrétmi a ostala z nej prázdna skupina. Českí marxisti si totiž spomenuli na Benešovu radu „nenechávať Slovákov samých.“ Naľakali sa jej zdarného rozvoja.

Začalo sa bezohľadne počeskoslovenčovať všetko, čo sa len počeskoslovenčilo mohlo s posledným cieľom počeskoslovenčilo aj náš národ. A darilo sa im to.

O našich dejinách sa na školách mlčalo, aby národ stratil svoju historickú pamäť. Zo slovenskej Veľkej Moravy urobili českí historici prvý československý štát, čím sa malo zdôvodniť trvalé jestvovanie Československa. Zo slovenského národa robili torzo národa bez histórie, ktoré ani len to nemalo vedieť, odkiaľ prišlo.

Vladimír Mináč, zhrozený nad stavom národa, v knihe Dúchanie do pahriev v r. 1975 napísal: „Tak zúfalo a bezpodmienečne sme potrebovali nejaké de-